

คู่มือ ธนาคารขยะ Bang ๒๕๖๕ ส?

ำหรับชุมชน

ประเทศไทยและประเทศเดนมาร์กได้มีความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2567 ทั้งสองประเทศได้ตกลงสานต่อความร่วมมือดังกล่าวผ่านกรอบความร่วมมือ เชิงยุทธศาสตร์ หรือ Strategic Sector Cooperation (SSC) ในด้านเศรษฐกิจหมุนเวียน และการจัดการขยะโครงการนี้มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนที่เข้มแข็งยิ่งขึ้น และระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนในประเทศไทย

ความร่วมมือดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญระหว่างหน่วยงานภาครัฐระดับชาติและที่ปรึกษา ในประเด็นเศรษฐกิจหมุนเวียน หลักการขยายความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้ผลิตให้ครอบคลุมตลอดวงจรชีวิตของ สินค้าและบรรจุภัณฑ์ (Extended Producer Responsibility: EPR) และการจัดการขยะ อย่างมีความรับผิดชอบ โดยมุ่งเน้นการหารือเชิงนโยบาย การกำกับดูแลภาคส่วน การให้ คำปรึกษา ตลอดจนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และบทเรียนที่ได้รับ ในประเด็นเหล่านี้

สำนักคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศเดนมาร์ก รู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้ร่วม ทำงานกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในภารกิจสำคัญในการพัฒนาธนาคารขยะใน ประเทศไทย คู่มือฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแหล่งสร้างแรงบันดาลใจและแนวทางปฏิบัติสำหรับ ผู้นำชุมชน ผู้รวบรวมขยะ ผู้ประกอบการขยะรีไซเคิล โรงเรียน ตลอดจนหน่วยงานสนับสนุนของ ภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของการคัดแยกและการรวบรวมขยะ ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับการรีไซเคิลขยะอย่างเป็นรูปธรรม

ธนาคารขยะในระดับท้องถิ่นถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของความพยายามของประเทศไทยในการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยการเปลี่ยนขยะให้กลายเป็น

ทรัพยากร สำหรับการผลิตใหม่ ซึ่งสอดคล้องและสนับสนุน Bio-Circular-Green Economy Model หรือโมเดล BCG ของรัฐบาล และแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน

ท้ายที่สุด ทุกสิ่งล้วนเริ่มต้นจาก “คน” ทั้งจากส่วนตัว ครอบครัว และชุมชน ที่ร่วมกันมุ่งมั่นสร้างสังคมที่เน้นการนำขยะกลับเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิลและการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ในบริบทนี้ ธนาคารขยะจะเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนวิสัยทัศน์สู่สังคม สีเขียวและยั่งยืนในภาพรวม

Mr. Jens Nytoft Rasmussen
ผู้จัดการโครงการความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์
(SSC Project Manager)

ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

การจัดการขยะมูลฝอยของประเทศเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการในระดับพื้นที่ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง และนำทรัพยากรที่ยังมีคุณค่ากลับมาใช้ประโยชน์ใหม่

จึงเป็นแนวทางสำคัญในการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการสร้างมูลค่าและ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงานหลักในการสนับสนุนและเสริมสร้าง ' ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ' ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบและกลไกการจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืน “ธนาคารขยะชุมชน” นับเป็นกลไกหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะรีไซเคิลอย่างเป็นระบบสามารถเปลี่ยนขยะให้มีมูลค่า

สร้างรายได้และก่อให้เกิดกองทุนหรือสวัสดิการในระดับชุมชนสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจ หมุนเวียน (Circular Economy) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และนโยบายของรัฐบาล' ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

คู่มือธนาคารขยะสำหรับชุมชนฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางเชิงปฏิบัติให้แก่
องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชนที่เกี่ยวข้อง ในการจัดตั้งและ
ดำเนินงานธนาคารขยะให้มีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ที่มีระบบบริหารจัดการที่
โปร่งใส ตรวจสอบได้ และ สามารถขยายผลได้อย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งหวังให้คู่มือฉบับนี้
เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้จริงในระดับ
พื้นที่ เพื่อยกระดับการจัดการขยะมูลฝอยของ ประเทศให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว ใน
การนี้ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นขอขอบคุณ

Danish Environmental Protection Agency (DEPA) สถานเอกอัครราชทูตเดนมาร์ก
ประจำประเทศไทย ตลอดจนคณะผู้เชี่ยวชาญและคณะผู้จัดทำจากมหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ ที่ได้ให้การสนับสนุนทางวิชาการ องค์ความรู้ และความร่วมมือในการจัด
ทำคู่มือฉบับนี้จนสำเร็จ ลุล่วงเป็นอย่างดี ความร่วมมือดังกล่าวนับเป็นตัวอย่างสำคัญ
ของการบูรณาการการทำงาน ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคีระหว่าง
ประเทศ เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการจัดการ สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือธนาคารขยะ สำหรับชุมชนฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน และผู้ปฏิบัติงานที่ เกี่ยวข้อง สามารถนำไปใช้เป็นแนวทาง
ในการพัฒนาและขยายผลการดำเนินงานธนาคารขยะ ให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็น
รูปธรรม อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและการพัฒนาประเทศ
อย่างยั่งยืนต่อไป

นายธีรุตม์ ศุภวิบูลย์ผล

อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

13

บทที่ 2

ธนาคารขยะ

08

บทที่ 1

บทนำ

การดำเนินงาน

69

บทที่ 4

การดำเนินงาน
และการจัดการ

106

บทที่ 8

แนวปฏิบัติที่ดี และ
ปัจจัย
สู่ความสำเร็จ

82

บทที่ 5

การสร้างการมีส่วนร่วม กับ
ชุมชน

116

บทที่ 9

บทสรุปธนาคารขยะ

91

บทที่ 6

กฎหมาย นโยบาย และ
การสนับสนุน

118

เอกสารอ้างอิง

99

บทที่ 7

การติดตามและ
ประเมินผล

119

ภาคผนวก

บทที่

บทนำ

ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญที่ทุกชุมชนต้องให้ความร่วมมือกันอย่างดียิ่ง ในการดำเนินการแก้ไข ปัญหา เนื่องจากขยะที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมอุปโภคบริโภคในแต่ละวัน มีปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และวิธีการจัดการปัญหาขยะที่ยังไม่เป็นระบบตั้งแต่ ต้นทางถึงปลายทาง ทำให้มีขยะจำนวนมากที่ถูกทิ้งไว้ยั้งหลุมฝังกลบ โดยเฉพาะที่สำคัญ คือขยะรีไซเคิล ซึ่งเป็นทรัพยากรที่ยังมีค่า ไม่ใช่ของเสีย เป็นวัสดุที่เหลือใช้ที่สามารถ นำกลับเข้าสู่กระบวนการผลิตแทนการใช้ทรัพยากรใหม่ได้ เช่น กระดาษ โลหะ พลาสติก

และแก้ว ซึ่งการนำวัสดุเหลือใช้หรือขยะบางประเภทกลับเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิลได้ จะช่วยลด

มลพิษจากการผลิตใหม่ ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ลดผล

กระทบต่อ สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ขยะรีไซเคิลเป็นขยะที่สร้างมูลค่าและรายได้จากการซื้อขาย สามารถ เป็นรายได้เสริม ของครัวเรือนหรือชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

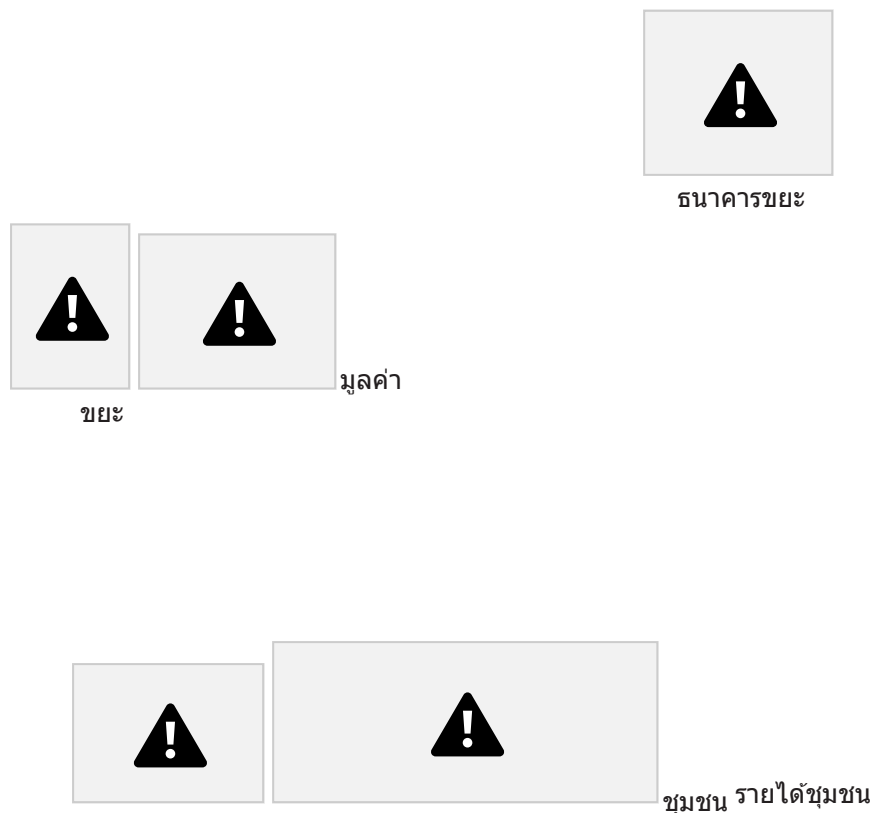
การนำแนวคิด “ธนาคารขยะชุมชน” มาใช้ ถือเป็นกลไกที่ช่วยให้ชุมชน

สามารถแยกขยะรีไซเคิล และบริหารจัดการทรัพยากรที่เหลือใช้่าง เป็นระบบ พร้อมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ให้กับคนในชุมชน ดังนั้น ธนาคารขยะไม่เพียงแต่ช่วยลดปริมาณขยะที่ต้องนำไปกำจัด แต่ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งครัวเรือน โรงเรียน กลุ่มอาสา และองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จะร่วมด้วยช่วยกันในการแก้ไขและรับมือกับปัญหาขยะที่เกิดขึ้น เป็นการสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชนตั้งแต่เด็กจนถึงผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วม รวมทั้ง สร้างกองทุนหมุนเวียนในชุมชน ช่วยปลูกฝังวัฒนธรรมการจัดการขยะอย่างรับผิดชอบ

ธนาคารขยะรีไซเคิลส่งเสริมการนำทรัพยากรกลับคืนสู่ระบบสอดคล้องกับ แนวคิด “เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy)” และสนับสนุนแนวคิดความรับผิดชอบต่อ ที่ขยายไปยังผู้ผลิต ผู้นำเข้าสินค้า ให้รับผิดชอบต่อบรรพบุรุษหรือผลิตภัณฑ์ของตน ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปลายทางการจัดการ ดังนั้น การจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิลชุมชน ในประเทศไทยเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยลดปริมาณขยะต้นทาง เปลี่ยนขยะให้เป็นมูลค่า

เสริมสร้างรายได้ และยังสอดคล้องกับแนวทาง “การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)” 9

- 1) เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับการจัดตั้งและดำเนินงานธนาคารขยะ ในระดับชุมชน
- 2) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักและมีส่วนร่วมในการคัดแยกและจัดการขยะ อย่างถูกวิธี
- 3) เพื่อสร้างระบบการจัดการขยะต้นทางที่มีประสิทธิภาพ ช่วยลดปริมาณขยะ และ เพิ่มมูลค่าให้กับขยะรีไซเคิล
- 4) เพื่อเพิ่มรายได้และสร้างประโยชน์ร่วมกันแก่สมาชิกในชุมชน

แนวคิดธนาคารขยะมีจุดเริ่มต้นจากการประยุกต์ใช้ระบบธนาคารทางการเงินเข้ากับ ' การจัดการขยะ โดยประชาชนนำขยะรีไซเคิลมาฝากกับธนาคาร เพื่อสะสมมูลค่าเสมือนการออมเงิน และสามารถเบิกถอนเป็นเงินสดหรือสิ่งตอบแทนอื่นได้ตามเงื่อนไขธนาคารขยะ แนวคิดนี้เป็น "นวัตกรรมทางสังคม (social innovation)" ที่ใช้หลักการทางการเงินมาประยุกต์กับการจัดการขยะ เพื่อสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจและความร่วมมือในชุมชนให้เข้ามา มีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะที่ต้นทาง ประเทศไทยเริ่มมีการนำระบบธนาคารขยะมาใช้ในหลายพื้นที่โดยมักเชื่อมโยงกับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน

แนวคิดธนาคารขยะเริ่มมีการเผยแพร่ผ่านโครงการรณรงค์คัดแยกขยะของชุมชนและโรงเรียน ต่อมารัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ผลักดันมากขึ้น ภายใต้นโยบาย "3Rs (Reduce, Reuse, Recycle)" และแผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอยแห่งชาติ ทำให้ ธนาคารขยะได้รับความสนใจและแพร่หลายไปทั่วประเทศ ธนาคารขยะมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อส่งเสริมการคัดแยกขยะรีไซเคิลและเป็นเครื่องมือในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยให้ประชาชนคัดแยกขยะที่ขายได้แล้วนำมาฝากไว้กับธนาคารขยะเพื่อแปลงเป็นมูลค่าเงินหรือกองทุนชุมชน สอดรับกับการจัดการขยะที่ต้นทาง ช่วยลดปริมาณขยะที่ต้องเก็บรวบรวมและกำจัดอีกทั้งยังสร้างรายได้ให้ประชาชนและเป็นกองทุนหมุนเวียนให้แก่ชุมชนบางพื้นที่ที่มีการพัฒนาต่อยอดเชื่อมโยงกับกองทุนหมู่บ้าน กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์หรือโครงการพัฒนาชุมชนที่ขับเคลื่อนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กิจกรรมธนาคารขยะส่งเสริมการมีส่วนร่วม และความเข้มแข็งของชุมชน พร้อมทั้งใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ประโยชน์ของ ธนาคารขยะไม่เพียงช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่ยังสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ลดค่าใช้จ่าย ' ของท้องถิ่น และเสริมสร้างความตระหนักรู้ในการแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง เพื่อให้ขยะที่ถูกคัดแยกออกมาได้นำไปใช้ประโยชน์ และได้รับการจัดการที่ถูกต้อง ส่งผลให้ปริมาณขยะที่ถูกกำจัดในขั้นตอนสุดท้ายโดยการฝังกลบขยะลดลง

11

สำหรับทิศทางในอนาคต ธนาคารขยะมีแนวโน้มพัฒนาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เชื่อมโยงฐานข้อมูล "การสร้างเครือข่ายรีไซเคิลที่เข้มแข็ง" เป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน และประชาชน ช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนสังคมไปสู่เศรษฐกิจ หมุนเวียน (circular economy) ตามโมเดลเศรษฐกิจ BCG ที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากร อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งสอดคล้อง กับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ ซึ่งช่วยสร้าง ทั้งคุณค่าทางสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมในเวลาเดียวกัน

การจัดการขยะในปัจจุบัน การจัดการขยะให้เป็นศูนย์

(Waste
Management
Hierarchy)

ลำดับชั้น
การจัดการขยะ

แนวทางการจัดการขยะให้เป็นศูนย์
Zero Waste to Landfill

12

13

ธนาคารขยะชุมชน หมายถึง ธนาคารที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นเพื่อบริหารจัดการขยะรีไซเคิลของชุมชน รวมถึงสถานที่ทำการธนาคารขยะชุมชน และที่เก็บรวบรวมขยะรีไซเคิล โดยธนาคารขยะชุมชนมี กลไกหรือระบบการจัดการขยะรีไซเคิลของชุมชนที่ ดำเนินการเสมือนธนาคาร โดยสมาชิกนำขยะรีไซเคิลที่คัดแยกแล้วมาฝากแทนการ ฝากเงิน ธนาคารขยะจะรับซื้อ ค่าตอบแทนเป็นมูลค่าแล้วบันทึกข้อมูล ลงสมุดคู่ฝาก โดย

สามารถถอนเป็นเงินสด หรือแปลงเป็นคะแนน สิ่งของตามบริบทของแต่ละธนาคาร หรือ

หลักการของธนาคารขยะรีไซเคิล คือ การส่งเสริมและการกระตุ้นให้

สิทธิประโยชน์อื่น ๆ ได้

คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะกันมากขึ้น ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักคัดแยกขยะตั้งแต่ครัวเรือน สร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะ และฝึกนิสัยการออมไปในตัว สิ่งที่สำคัญคือ การลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชน ลงอย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยการดำเนินการให้คนในชุมชนสมัครเป็นสมาชิกของ ธนาคารขยะรีไซเคิลและนำขยะรีไซเคิลมาฝาก เจ้าหน้าที่ธนาคารจะทำการคัดแยกและ ชั่ง น้หนักแล้วคำนวณเป็นจนวนเงิน จากนั้นบันทึกลงสมุดคู่ฝาก โดยใช้ราคาที่ทาง ธนาคารขยะประสานกับร้านรับซื้อของเก่าเป็นเกณฑ์

วัตถุประสงค์ของธนาคารขยะรีไซเคิล

- 1) สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้และสร้างความตระหนักของชุมชนที่มีต่อการจัดการขยะในชุมชน และการรักษาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน
- 2) ช่วยลดปริมาณขยะและส่งเสริมความรู้ให้แก่ชุมชนในเรื่องการคัดแยกขยะ ที่ถูกต้องเหมาะสม และสร้างมูลค่าเพิ่มจากขยะ
- 3) เพื่อให้เกิดแนวทางในการบริหารจัดการขยะในชุมชนอย่างเป็นระบบ วางแผนการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนการจัดการขยะมูลฝอย โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย
- 4) เพื่อเป็นต้นแบบการจัดการขยะของชุมชน และขยายผลการดำเนินงาน เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินการในการจัดการขยะในชุมชนให้เกิดความยั่งยืน'

ธนาคารขยะชุมชนเป็น

กลไกสำคัญที่ช่วยลดปริมาณขยะต้นทาง เปลี่ยนขยะ

ให้เป็นมูลค่า เสริมสร้างรายได้ และยังสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจ หมุนเวียน (Circular Economy) ที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดการสร้างของเสีย และนำวัสดุกลับมาใช้ซ้ำ สอดรับการพัฒนายั่งยืน (Sustainable Development SDGs) โดยอาศัยการขับเคลื่อนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกรอบกฎหมายด้านการจัดการขยะ ดังนั้น ธนาคารขยะจึงสนับสนุนให้แนวคิด เศรษฐกิจ หมุนเวียน และการพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดขึ้นปฏิบัติได้จริงในระดับชุมชน ดังนี้

- ส่งเสริมการหมุนเวียนทรัพยากรผ่านการคัดแยกขยะรีไซเคิล เพื่อให้ขยะรีไซเคิล เป็นวัตถุดิบที่ถูกนำกลับมาเข้าสู่กระบวนการผลิตเพื่อกลับมาใช้ใหม่แทนที่จะทิ้งไป ลดการใช้ทรัพยากรใหม่ และลดปริมาณขยะที่จะไปฝังกลบและการเผาทำลาย
- สร้างรายได้เสริมจากการขายขยะรีไซเคิล ขยะที่เคยไร้มูลค่ากลายเป็น วัตถุดิบที่สามารถซื้อขายได้ และสร้างโอกาสให้เกิดการขยายธุรกิจรีไซเคิล การ upcycle โดยการนำขยะมาทำเป็นผลิตภัณฑ์จำหน่าย
- สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประชาชน โรงเรียน และท้องถิ่น

นอกจากนี้ ธนาคารขยะส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ทั้ง SDG 11: เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน และ SDG 12: การบริโภคและการผลิต ที่ยั่งยืน และสนับสนุนใน 3 มิติ ดังนี้

มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดการใช้ทรัพยากรใหม่ ลดปริมาณขยะที่ต้องฝังกลบหรือเผา ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และลดมลพิษ

สมาชิกในชุมชนมีรายได้จากการขายขยะรีไซเคิล เป็นการสร้างเศรษฐกิจฐานรากที่จะต่อยอดไปสู่การดำเนินการในรูปแบบกองทุนต่างๆ

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน

15

Extended Producer Responsibility: EPR คือ แนวคิดความรับผิดชอบที่ขยายไปยังผู้ผลิต/ผู้นำเข้าสินค้า ให้รับผิดชอบต่อบรรจุภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ของตนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึง ปลายทางการจัดการ ดังนั้น ธนาคารขยะเป็นระบบจัดการระดับชุมชนที่เก็บรวบรวมวัสดุใช้แล้ว เข้าสู่การรีไซเคิล ดังนั้น จึงเป็นกลไกสำคัญที่สอดคล้องกับนโยบาย EPR ได้ดังนี้

- 1) กลไกการเก็บคืน (Take-back mechanism) ธนาคารขยะทำหน้าที่เป็นจุด รวบรวมบรรจุภัณฑ์ที่ใช้แล้ว เช่น ขวดพลาสติก แก้ว โลหะ กระดาษ ซึ่งสอดคล้อง กับ EPR ที่ต้องการให้วัสดุถูกนำกลับสู่ระบบ
- 2) สร้างเครือข่ายจัดเก็บขยะรีไซเคิลในระดับชุมชน ทําให้ผู้ผลิตสามารถเข้าถึง วัสดุใช้แล้วที่สามารถนำกลับมาเป็นทรัพยากรใหม่ในการผลิตได้ผ่านเครือข่าย ธนาคารขยะ โดยไม่ต้องลงทุนระบบเก็บคืนเองทั้งหมด
- 3) ข้อมูลและฐานสถิติ ธนาคารขยะช่วยสร้างฐานข้อมูลปริมาณขยะรีไซเคิลในแต่ละ พื้นที่ ซึ่งสามารถนำไปใช้ตรวจสอบ และรายงานผลการปฏิบัติตามข้อกำหนด EPR ได้
- 4) การสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ บริษัทรีไซเคิลบรรจุภัณฑ์หรือผู้ผลิตที่มีระบบ EPR สามารถเชื่อมความร่วมมือกับธนาคารขยะเพื่อคืนประโยชน์ให้ชุมชน เช่น การรับซื้อขยะในราคาพิเศษ เพื่อสนับสนุนกองทุนชุมชน

ปัจจุบันธนาคารขยะในประเทศไทยมีการดำเนินงานหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับพื้นที่และ ความต้องการของชุมชน โดยหลัก ๆ มีดังนี้

- **ธนาคารขยะชุมชน** : เพื่อให้ครัวเรือน สมาชิกชุมชน หรือหน่วยงานต่าง ๆ นำขยะ รีไซเคิลที่คัดแยกแล้ว มาฝากขายกับธนาคาร ซึ่งจะถูกบันทึกเป็นมูลค่าในสมุดบัญชี ของสมาชิกเสมือนกับการฝากเงินในธนาคารการเงิน ขยะที่ฝากเข้ามาจะถูกขายต่อ ให้ผู้รับซื้อของเก่าหรือโรงงานรีไซเคิล จากนั้นธนาคารขยะจะคืนผลตอบแทนให้กับ สมาชิกตามยอดที่สะสมไว้ ทั้งนี้ สมาชิกสามารถเบิกถอนเป็นเงินสด หรือแลกกับ สินค้า/ผลิตภัณฑ์ ตามที่ธนาคารขยะกำหนดได้
- **ธนาคารขยะเพื่อกองทุนชุมชน** : เป็นรูปแบบหนึ่งของธนาคารขยะชุมชนเชิงสังคม เปลี่ยนขยะให้เป็นเงินออม และเปลี่ยนเงินออมให้เป็นหลักประกันชีวิต ของสมาชิก ในชุมชนธนาคารขยะมีระบบสมาชิก สมาชิกนำขยะรีไซเคิลมาฝาก จะได้รับเงิน สะสมในบัญชีออมทรัพย์จากขยะ รายได้จากการขายขยะ ส่วนหนึ่งคืนให้สมาชิก
อีกส่วนหนึ่งถูกจัดสรรเข้าสู่กองทุนชุมชน โดยกองทุนนั้นนำไปใช้เพื่อสนับสนุนเป็น ทุนช่วยเหลือกรณีสมาชิกเจ็บป่วยหรือเกิดเหตุฉุกเฉินในครอบครัว ใช้เป็นทุนการศึกษา และเงินสะสมบางส่วนสามารถให้ทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ข้อดี คือ เป็นเครื่องมือการเงินชุมชนที่สร้างทั้งรายได้และ ความสามัคคี
- **ธนาคารขยะเพื่อการฌาปนกิจ** : เพื่อให้สมาชิกนำรายได้จากการจำหน่ายขยะ รีไซเคิลมาเข้ากองทุนเพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ สมาชิกที่เข้าร่วม จะได้รับสิทธิประโยชน์ เช่น หากสมาชิกเสียชีวิต ทายาทหรือครอบครัวจะได้รับเงิน สงเคราะห์เพื่อจัดงานศพ บางแห่งอาจช่วยค่าใช้จ่ายอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ค่ารักษา พยาบาล ซึ่งการดำเนินงานยังเหมือนธนาคารขยะทั่วไป (รับฝากบัญชีออมทรัพย์)
แต่จุดเน้นอยู่ที่สวัสดิการสำหรับงานศพ มีข้อดีคือ ลดภาระครอบครัวเมื่อเกิดการ สูญเสีย และยังสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนร่วมคัดแยกขยะ
- **ธนาคารขยะขององค์กร/หน่วยงาน** : เช่น โรงเรียน หน่วยงานรัฐ โรงพยาบาล หรือสถานประกอบการ ใช้เพื่อสร้างจิตสำนึกของคนในองค์กร ส่งเสริมการบริหาร จัดการขยะในองค์กร และลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการกำจัด

- **เครือข่ายธนาคารขยะ** : รวมตัวเป็นเครือข่ายระดับตำบล อําเภอ หรือจังหวัด เพื่อเพิ่ม ศักยภาพด้านการตลาดและการเจรจากับผู้รับซื้อขยะรีไซเคิล

• **รูปแบบอื่นๆ** : ธนาคารขยะเพื่อเปิดรับการบริจาคขยะ และนำเงินจากการขายขยะ ไปใช้ประโยชน์ ในการช่วยเหลือผู้ป่วย หรือทำบุญที่วัด เป็นต้น

- ต้องอาศัยคณะทำงานที่เข้มแข็ง และบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง
- ราคาขยะรีไซเคิลผันผวนตามตลาด อาจกระทบรายได้ของธนาคาร
- ต้องมีพื้นที่จัดเก็บและระบบบัญชีที่โปร่งใส

- ต้องมีระบบบัญชีและการบริหารกองทุนที่รัดกุม
- เสี่ยงต่อความขัดแย้งหากการจัดสรรกองทุนไม่โปร่งใส
- ต้องอาศัยความเชื่อมั่นของสมาชิกและผู้นำชุมชน
- การจัดตั้งกองทุนต้องมีระเบียบข้อบังคับชัดเจน
- ต้องบริหารเงินกองทุนให้มีความยั่งยืนและโปร่งใส
- สมาชิกบางส่วนอาจมองว่าเป็นภาระหากไม่มีแรงจูงใจชัดเจน

18
1. ธนาคารขยะชุมชน

4. ธนาคารขยะ ขององค์กร/ หน่วยงาน

5. เครือข่าย ธนาคารขยะ

2. ธนาคารขยะ เพื่อกองทุนชุมชน

3. ธนาคารขยะ เพื่อการฌาปนกิจ

- ส่งเสริมการคัดแยกขยะตั้งแต่ ต้นทาง
- สร้างรายได้หมุนเวียนให้ครัวเรือน และชุมชน

- สร้างความร่วมมือและจิตสำนึก ด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน

- สร้างรายได้และเงินออม ให้สมาชิก
- เกิดกองทุนช่วยเหลือสังคม เช่น กองทุน

6. ธนาคารขยะ เพื่อการกุศล/ บริจาค

- สร้างจิตสำนึกสิ่งแวดล้อมในองค์กร
- ลดปริมาณขยะและค่าใช้จ่าย ในการกำจัด

การศึกษา ทุนฉุกเฉิน • เสริมความสามัคคีและความเอื้ออาทรในชุมชน

- สร้างหลักประกันชีวิตให้สมาชิก • ลดภาระค่าใช้จ่ายครอบครัว เมื่อเกิดการสูญเสีย

- ส่งเสริมให้คนในชุมชนร่วม คัดแยกขยะอย่างต่อเนื่อง

- ใช้เป็นกิจกรรม CSR หรือ กิจกรรมเรี ยนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม'

- เพิ่มอำนาจต่อรองกับผู้รับซื้อ และโรงงานรีไซเคิล
- แลกเปลี่ยนความรู้และ

ประสบการณ์ระหว่างชุมชน • สร้างระบบตลาดรองรับขยะ ที่มั่นคง

- ส่งเสริมจิตสาธารณะและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม

• นโยบายการสร้างประโยชน์ทาง

ศีลธรรม เช่น ช่วยผู้ป่วย ท

มภาพลักษณ์ที่ดีของชุมชน

• ผลลัพธ์อาจจ

ต้องมีผู้รับผิดชอบดูแลต่อเนื่อง

นั้นกิจกรรมจะหยุดชะงัก

• ปริมาณขยะอาจไม่มากพอ ให้เกิด

รายได้หมุนเวียนสูง

• ต้องมีระบบประสานงาน ระหว่าง

• ธนาคารขยะที่ดี

• การขนส่งและรวบรวมขยะ ระหว่าง

พื้นที่อาจเป็นอุปสรรค • ต้องการการ

สนับสนุนจาก หน่วยงานภายนอกใน

ช่วง

เริ่มต้น'

• ไม่ก่อให้เกิดรายได้โดยตรงแก่

สมาชิก

• ต้องพึ่งแรงจูงใจด้านจิตอาสา เป็น

หลัก

• หากไม่มีการสื่อสารต่อเนื่อง อาจท

าให้การบริจาคลดลง

โดยสรุปแล้ว ธนาคารขยะแต่ละประเภทมีข้อดีและข้อจ

ข

ยะรีไซเคิล คือ มูลฝอยที่น

ที่สามารถเก็บรวบรวม คัดแยก และน

2.6.1 ความส

1) ลดปริมาณขยะที่ต้องก

2) ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า วัสดุที่เหลือใช้

3) ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การรีไซเคิลช่วยลดมลพิษจากการผลิตใหม่ และลด การปล่อยก๊าซเรื่อ

การรีไซเคิลช่วยลดการตัดไม้ท

4) สร้างมูลค่าและรายได้ เนื่องจากขยะรีไซเคิลเป็นวัตถุดิบที่สามารถซื้อขายได้ กลายเป็นรายได้เสริม

- 5) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม ทุกคนสามารถมีบทบาทในการคัดแยกและส่งต่อ ขยะรีไซเคิล การรีไซเคิลไม่ใช่เรื่องของหน่วยงานรัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่ทุกคนสามารถ มีส่วนร่วมได้ เช่น คัดแยกขยะตั้งแต่ในครัวเรือน ส่งต่อให้ผู้รับซื้อของเก่า หรือ โครงการชุมชน สนับสนุนสินค้าจากวัสดุรีไซเคิล สิ่งเหล่านี้สร้าง วัฒนธรรมการ รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และทำให้เกิดความร่วมมือระหว่าง ประชาชน ภาครัฐ และเอกชน

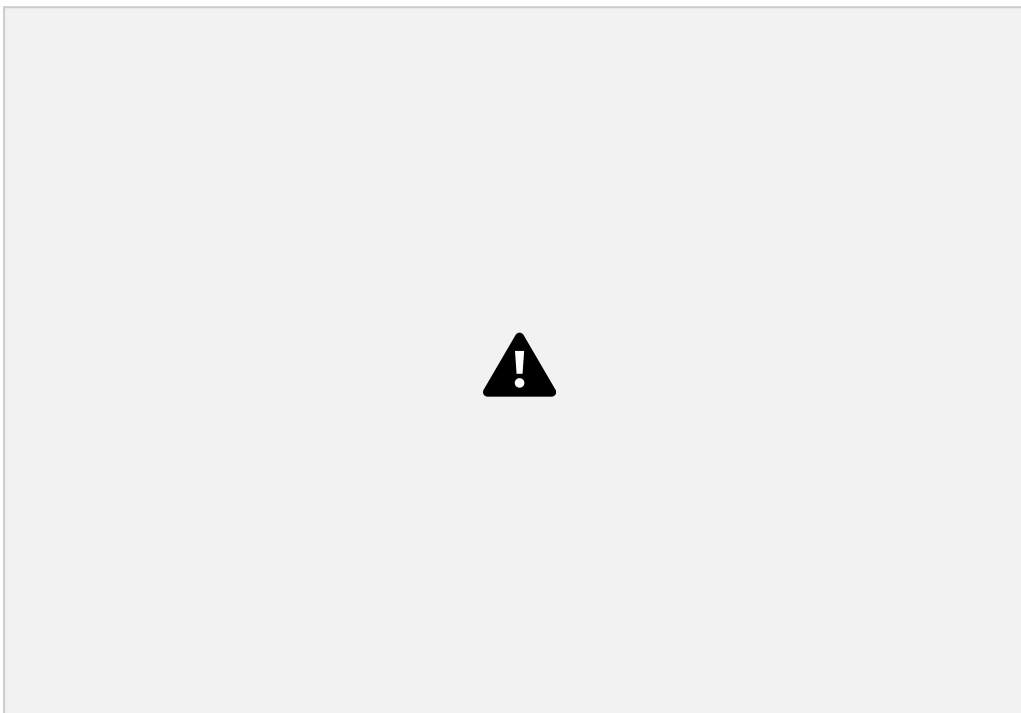
20

2.6.2 ประเภทหลักของขยะรีไซเคิล

วัสดุที่สามารถนำไปรีไซเคิลและมีมูลค่าในการซื้อขายในปัจจุบัน มี 4 ประเภทหลัก ประกอบด้วย แก้ว กระดาษ พลาสติก และโลหะ/อโลหะ

1) ขวดแก้ว เป็นวัสดุผิวเรียบ แข็งใส แต่เปราะบาง แตกร้าวง่าย แก้วเป็นขยะที่ไม่ย่อยสลายแต่สามารถนำไปรีไซเคิลได้ แก้วที่นิยมในการรีไซเคิล ได้แก่ ขวดแก้วบรรจุเครื่องดื่ม เช่น ขวดน้ำอัดลม ขวดโซดา ขวดเครื่องดื่มมึนเมา รุงก้าง ขวดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ขวดเครื่องดื่มปรุง ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งขวดแก้วที่สภาพดีจะมีมูลค่าสูงกว่าเศษแก้ว และควรแยกขายตามสีของขวดแก้ว ผู้รับซื้อจะดีราคาขาย เพราะกระบวนการรีไซเคิลต่างกัน โดยขวดแก้วใสจะราคาดีกว่าขวดแก้วสี ถ้าขายเหมารวมหลายสี ราคาจะต่ำทันที เพราะต้องนำไปตัดซ้ำ และไม่ควรมีเศษขยะ เครื่องดื่ม เหลือในขวด ควรจะเป็นขวดสะอาดจะได้ราคาดี โรงงานรีไซเคิลหลังรับซื้อจะนำไปล้างให้สะอาด ฆ่าเชื้อโรค และนำกลับมาใช้ใหม่หากไม่แตกหรือบิ่น หากขวดมีสภาพไม่ดี ไม่สมบูรณ์ รวมถึง เศษแก้วแตกหรือขวดแตก โรงงานรีไซเคิลจะนำไปบด ผสมแก้วใหม่แล้วหลอมขึ้นรูป เพื่อเป็น ขวดแก้วใหม่

กระบวนการรีไซเคิลแก้วใหม่

21

ขวดแก้วใส

- แยกจากขวดแก้วสี
- ล้าง+เอาฝาออก
- ราคาสูงสุด

ขวดแก้วสีน้ำตาล/ สีเขียว

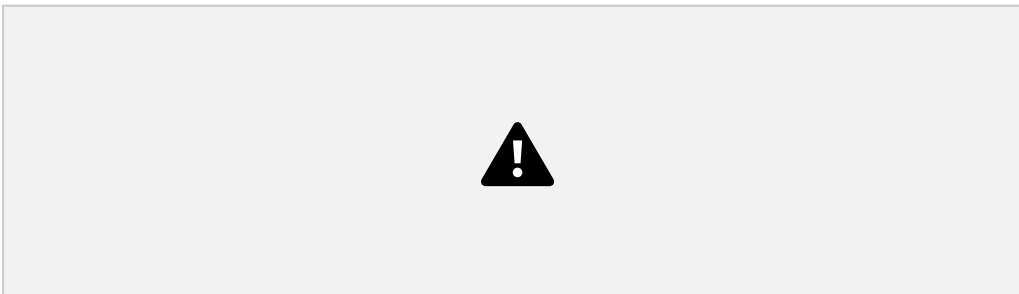
- แยกสี+แยกประเภทขวด + ลอกสติ๊กเกอร์+เอาฝาออก
- ได้ราคาสูงกว่าแก้วทั่วไป

- แยกตามสีของเศษแก้ว
- ราคาดีกว่าการหมักผสม

ส่วนแก้วที่เป็นภาชนะ เช่น จานแก้ว ถ้วยแก้ว กระจกทุกประเภท แก้วเครื่องดื่มบาง ประเภท หลอดแก้ว วิทยาศาสตร์ เหล่านี้ไม่นิยมนำมารีไซเคิล เนื่องจากมีการผสมสารเคมีที่แตกต่างกันเพื่อให้ทนความร้อนหรือมีคุณสมบัติพิเศษ และบางประเภทมีสารเคลือบสีทำให้ยากต่อการนำมารีไซเคิลเพราะมีองค์ประกอบและจุดหลอมเหลวต่างกัน

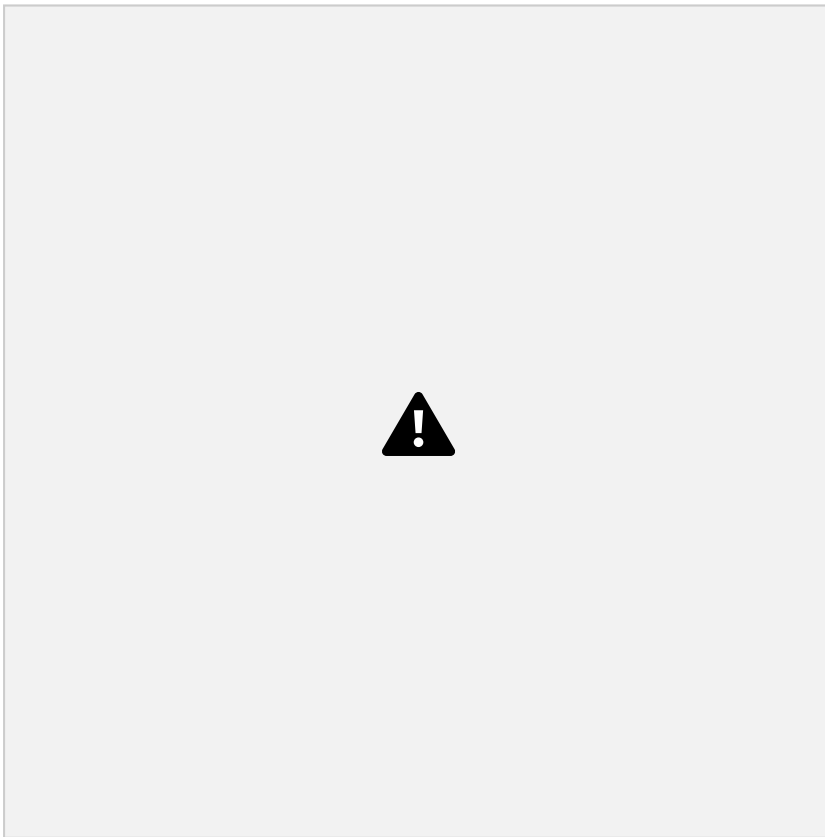
แก้วที่ไม่สามารถรีไซเคิลได้

22

2) กระจก เป็นวัสดุรีไซเคิลที่ย่อยสลายง่ายที่สุดเพราะผลิตจากเยื่อไม้ธรรมชาติ แต่ ปัญหาที่พบคือ เมื่อถูกทิ้งปนเปื้อนกับขยะอื่นๆ จะทำให้ยากต่อการนำกลับมารีไซเคิล รวมทั้ง ต้องมีสถานที่จัดเก็บที่ไม่โดนน้ำหรือฝน กระจกที่สามารถรีไซเคิลได้ มีมูลค่าในการรับซื้อ เช่น กระจกสี กระจกสีน้ำตาล (A4, A3) กระจกสีน้ำตาล (ล้าง, ขอน้ำตาล) นิตยสาร หนังสือพิมพ์ สมุด เอกสาร และกล่องขนม ซึ่งถ้ามีการแยกประเภทกระจกชัดเจนรวมทั้งกำจัดสิ่งที่ไม่ได้รีไซเคิลไม่ได้ ออก จะทำให้ขยะกระจกมีมูลค่าสูงกว่าไม่แยกประเภทกระจกหรือขายเป็นกระจกผสม

สำหรับกระจกที่รีไซเคิลได้ จะถูกนำกลับมาเข้าสู่การรีไซเคิล โดยแยกประเภทกระจก ที่แตกต่างกัน ออกจากกัน เช่น กระจกแข็ง กระจกสี กระจกนิตยสาร กระจกสี กระจกสี จากนั้นกระจกแต่ละประเภทจะเข้าสู่การกรองเยื่อกระจกเพื่อขจัดสิ่งปนเปื้อนอื่นๆ เช่น พลาสติก กาว และเยื่อกระจกจะถูกนำไปกำจัดหรือล้างหมึก (De-inking) ด้วยสารเคมีเพื่อ ดึงหมึกออกจากเยื่อกระจก จากนั้นเยื่อกระจกที่สะอาดแล้วจะถูกนำไปผลิตเป็นกระจกใหม่

23

ชนิดของกระดาษที่ขายได้และการแยกประเภท

กระดาษแข็ง

- กล้องกระดาษลูกฟูกสีน้ำตาล ทั้งหมด (เช่น กล้องฟัสต์) • ถุงกระดาษ สำหรับช้อปปิ้ง (สีน้ำตาล)
- ขงจดหมายสีน้ำตาล

กระดาษผสม

- หนังสือพิมพ์/นิตยสาร • ใบปลิว/แผ่นพับ/แคตตาล็อก • กระดาษที่มีสี
- กล้องกระดาษอื่น ๆ
- กระดาษห่อที่มาเป็นริ้ว

กระดาษขาวดํา

- กระดาษถ่ายเอกสาร
- กระดาษที่ผ่านการพิมพ์แล้ว • ขงจดหมายสีขาว
- สมุดจด (เอาปกออกก่อน)

เนื่องจากกระดาษมีหลากหลายรูปแบบ จึงควรติดป้ายประกาศตัวอย่างกระดาษที่ชัดเจน เพราะราคากระดาษแต่ละประเภทแตกต่างกัน รวมทั้งเงื่อนไขในการรับซื้อ ควรให้มีเจ้าหน้าที่ ตรวจสอบคุณภาพกระดาษก่อนรับซื้อเพื่อความสะดวกในการซื้อขาย หากกรณีสมาชิกไม่ทําการแยก ประเภทกระดาษจะถูกขายในประเภทกระดาษผสม แนวทางการคัดแยกกระดาษให้ขายได้ราคา ดี ทําได้โดยแยกกระดาษเป็นประเภทต่างๆ เนื่องจากกระดาษแต่ละประเภทมีราคาแตกต่างกัน สามารถดําเนินการได้ดังนี้

กระดาษ A4/ เอกสาร/ แบบฟอร์ม แยกเฉพาะกระดาษ เคลือบออก
A4 นําลวด/ คลิป/ ปก/ พลาสติก ราคาสูงสุด

หนังสือพิมพ์ แยกจากประเภทอื่น ราคาดี หนังสือเรียน/ นิตยสารกระดาษธรรมดา ถอดปกแข็ง, เอาเทปกออก ราคาปานกลาง-ดี นิตยสารกระดาษมัน/ โบรชัวร์/ วารสาร ถอดปกแข็ง, เอาเทปกออก ราคาปานกลาง กล้องลังลูกฟูก/ กล้อง

ส่วนกระดาษที่ไม่สามารถรีไซเคิลได้ คือ บรรจุภัณฑ์กระดาษที่ปนเปื้อน เช่น ครอบน้ำมัน ครอบอาหาร มีเทปใส สติกเกอร์ หรือพลาสติกติดมาด้วย กระดาษที่มี ครอบกาว กระดาษที่ขูดเย็บและ แห้ง กระดาษเหล่านี้รีไซเคิลได้ยาก นอกจากนี้ กระดาษใบเสร็จบางประเภทไม่สามารถรีไซเคิลได้เนื่องจากมีสารเคมี ซึ่งขยะกระดาษ ที่ไม่สามารถรีไซเคิลได้สามารถรวบรวมและส่งไปเป็นขยะเชื้อเพลิงได้

ขยะกระดาษแบบไหนที่รีไซเคิลไม่ได้

กระดาษ ใบเสร็จ

- เคลือบด้วย สารเคมีอันตราย กลายเป็นขยะ กำพรั

กล่องพีชชา

- เปื้อนน้ำมันและ มีไขมันสูง รีไซเคิลได้ยาก

แก้วกาแฟกระดาษ

- มีพลาสติกหุ้มอยู่

ในแก้ว รีไซเคิลไม่ได้ ใช้เวลาสลายตัวนานกว่า 20 ปี

กระดาษโน้ตกาว

- มีแถบกาวที่ติดอยู่ ทำให้รีไซเคิลได้ยาก

ที่ขูดเย็บ

- มีน้ำและกระดาษสันลง ใช้ครั้งเดียวทิ้ง รีไซเคิลยาก และ ใช้เวลาสลายตัวนาน

3) พลาสติก พลาสติกเป็นวัสดุสังเคราะห์ที่ผลิตจากปิโตรเลียมหรือน้ำมันดิบ มีคุณสมบัติทนทาน หนักเบา สีสันทากหลาย และใช้งานได้กว้างขวาง จึงถูกนำมาใช้ผลิต บรรจุภัณฑ์อาหาร สินค้าอุปโภคบริโภค และวัสดุต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม พลาสติก มีอายุยาวนานในสิ่งแวดล้อม ทําให้เพิ่มปริมาณขยะและสิ้นเปลืองพื้นที่ฝังกลบ หากกําจัดด้วยการเผาสร้างมลพิษทางอากาศตามมา ดังนั้น การรีไซเคิลจึงเป็นแนวทางสําคัญในการลด ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและลดความต้องการใช้พลาสติกบริสุทธิ์

ารรีไซเคิลพลาสติก คือ กระบวนการแปรรูปขยะพลาสติกให้อยู่ในรูปที่สามารถ

นกลับมาใช้ใหม่ เช่น การนำขวดพลาสติกมาหลอมและขึ้นรูปเป็นบรรจุภัณฑ์ ชนิดใหม่ ช่วยลดการใช้ทรัพยากรและลดปริมาณขยะพลาสติก แม้ว่าพลาสติก สามารถรีไซเคิลได้เกือบทุกชนิด ยังมีข้อจำกัดด้านความคุ้มค่า เนื่องจากพลาสติกมีน้ำหนักเบา กระจายตัวเก็บยาก และใช้พื้นที่ขนส่งมาก ทําให้ต้นทุนสูง บางประเภทจึงไม่คุ้มค่าต่อการ รีไซเคิลในเชิงธุรกิจ

ขั้นตอนสำคัญของการรีไซเคิลคือ การคัดแยกพลาสติกตามชนิด เพราะพลาสติกมี โครงสร้างโมเลกุลซับซ้อน ไม่สามารถผสมข้ามชนิดได้เหมือนวัสดุอื่น ขยะพลาสติกจึงต้อง ทําความสะอาดก่อน ได้แก่ การล้างคราบอาหาร น้ำมัน หรือสารเคมี และตากให้แห้งเพื่อลดกลิ่น และการปนเปื้อน จากนั้นให้คัดแยกตามรหัสรีไซเคิล 1-7 ที่ปรากฏบนบรรจุภัณฑ์ เช่น ขวดใส เบอร์ 1 (PET) ขวดขาวขุนเบอร์ 2 (HDPE) หรือกล่องพลาสติกเบอร์ 5 (PP) โดยควรจัดเก็บแยกชนิด อย่างชัดเจน เช่น แยกขวด HDPE ออกจากถุงหิ้ว HDPE เพื่อคุณภาพการขายและการนำไป รีไซเคิลที่ดีขึ้น

ในตลาดรีไซเคิล พลาสติกที่มีมูลค่าสูงและขายได้ง่าย ได้แก่ PET เบอร์ 1, HDPE เบอร์ 2 และ PP เบอร์ 5 ซึ่งเป็นบรรจุภัณฑ์ที่พบมากและมีความต้องการสูงในการนำกลับมาผลิตใหม่ การจัดเก็บควรบีบอัดเพื่อลดพื้นที่ บรรจุในถุงหรือกระสอบ พร้อมติดป้ายบอกรหัส พลาสติก และเก็บในที่แห้ง ไม่โดนแสงแดดหรือความร้อนโดยตรง เพื่อรักษาคุณภาพและเพิ่ม มูลค่าการขายให้ธนาคารขยะหรือร้านรับซื้อของเก่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุป การคัดแยกพลาสติกเพื่อขายให้ธนาคารขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ควรล้าง ทําความสะอาด ตากให้แห้ง แยกตามชนิด ถอดชิ้นส่วน/ วัสดุต่างชนิด อัดแน่น เก็บแห้งสะอาด เพื่อให้ได้ราคาดีและเอื้อต่อการรีไซเคิลจริงในอุตสาหกรรม

26

มูลค่าของพลาสติกแต่ละชนิดในตลาดรีไซเคิล

เบอร์ 1 PET		จาน ขวดน้ำยาซักผ้า	ชนิด
พอลิเอทิลีน		แกลลอน, ขวดน้ำชาขุน	
เทรฟทาเลต	เบอร์ 3 PVC		
	ขวดน้ำดื่ม, ขวดน้ำอัดลม, ขวดน้ำมันพืช	ท่อน้ำประปา ข้อต่อ PVC	
		ล้างสะอาด, ถอดฝา และ	แยกประเภทให้ชัดเจน
เบอร์ 2 HDPE		ฉลาก, บีบอัด	
พอลิเอทิลีน		เพื่อลดปริมาตร	(สูง) (สูง)
ความหนาแน่นสูง	ขวดนมพาสเจอร์ไรส์, ขวดบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ดูแลร่างกาย, ขวดน้ำยา ล้าง	ล้างสะอาด, แยกสี (ขาว/ใส	
		มูลค่าสูงกว่า แบบสี) แยก	
	เบอร์ 4 LDPE		
พอลิไวนิลคลอไรด์	กรวยจราจร		ถุงพลาสติกหิ้ว ถุงบรรจุ

ไม่มีวัสดุอื่น (ต.๑) รวมอัดแน่น,

พอลิเอทิลีน ความหนา แน่นต.๑	**บางร้านอาจไม่รับซื้อ ควร สอบถามให้ชัดเจน ก่อนแจ้ง สมาชิก** กล่องอาหาร, ฝาขวด, ถังน้ำ พลาสติก ถ้วยโยเกิร์ต ขวดซอส ถ้วยร้อนล้างสะอาด, / ถ้วยหิ้ว แยกออกจาก PET/ HDPE, ควรสะอาดไม่มี เก็บรวมเป็นกลุ่มเดียว เศษอาหารติด (ปานกลาง) เบอร์ 5 PP พอลิโพรไพลีน อาหารแช่แข็ง (ถุงเย็น) ถุง ซีป สายหุ้มทองแดง ชอง พัสด ถูใส่แอมเพิร์ส ฟิล์ม กันกระแทก แผ่นฟิล์มยืดหุ้มบรรจุภัณฑ์ เช่น ฟิล์มหุ้มแพคเกจ	สติ๊กเกอร์/เทปกาว ต้องแกะ ออกให้หมด (สูง)	27
-----------------------------------	--	--	----

เบอร์ 6 PS
พอลิสไตรีน

ถาดไข่ กล่องโฟมเนื้อแน่น ราคาต.๑ เพราะมีน้ำ
ที่ใช้รักษาความเย็น หรือ หนักเบา
โฟมกันกระแทกในกล่อง
เครื่องใช้ไฟฟ้า

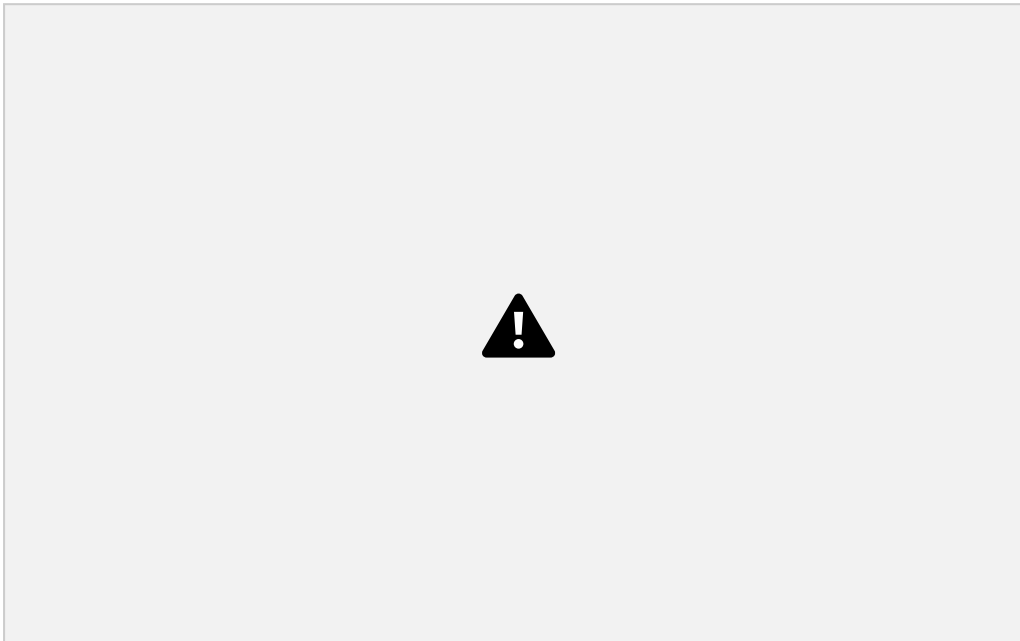
เบอร์ 7 พลาสติกอื่นๆ
ซอสน้ำมันพลาสติก, แก้ว
ถ้วยพลาสติกใส กล่องซีดี

สายรัดพลาสติก,
ล้างสะอาด ไม่ค่อยมี ผู้รับ
ซื้อ ส่วนโฟม กันกระแทกมี (ต.๑)
แผ่นฟิวเจอร์บอร์ด, กระสอบปุ๋ย
ขายได้ราคาต.๑ (ต.๑)

พลาสติกผสม

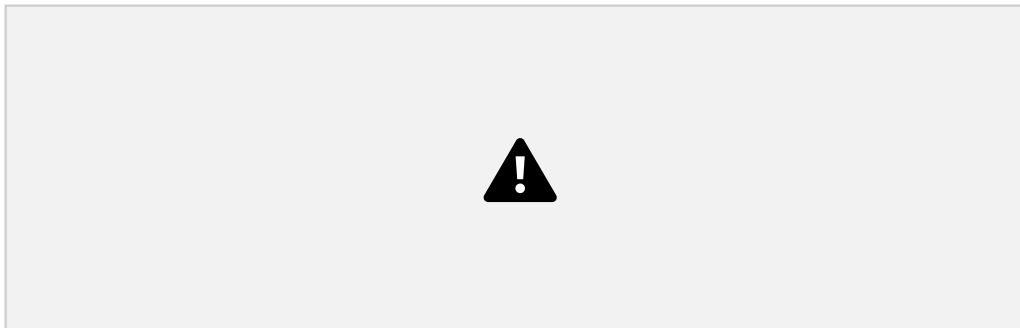
** มูลค่าตลาด = ระดับความต้องการโดยทั่วไปของโรงงานรีไซเคิลและผู้รับซื้อของเก่า '

ขั้นตอนกระบวนการรีไซเคิลขวด PET

28

พลาสติกกรรมเกรด PP / HDPE เท่านั้น

ภาชนะทั่วไปใช้ในบ้าน

ขวดน้ำมัน/น้ำยา บรรจุภัณฑ์อาหาร อื่นๆ

ถุงพลาสติกกรรมที่รีไซเคิลได้

ฟิล์มแพ็ค หุ้มสินค้า
ถุงหิ้วไฮเดน (หนาและ
เหนียว)

ถุงเย็น
บรรจุอาหาร แข็งแข็ง

พลาสติก กัน
กระแทก

ถุงซิปล๊อค ถุงซิปล๊อค
ฟิล์มยืด สสำหรับหุ้ม

สินค้าขนาด
ใหญ่

4) โลหะ เหล็ก อลูมิเนียม สามารถนำมารีไซเคิลใหม่ได้ ด้วยการหลอมความร้อน ซึ่งจะ ยังคงสภาพ
ใกล้เคียง ไม่เสื่อมคุณภาพ จึงเป็นวัสดุที่มีมูลค่าสูงในการรีไซเคิล และมีตลาดรับซื้อ แนนอน โดยเฉพาะเหล็ก
และอลูมิเนียม ซึ่งถูกนำกลับมาใช้ซ้ำได้แทบไม่จำกัดครั้งสามารถ หลอมใหม่ได้หลายครั้งโดยไม่สูญ
เสียคุณสมบัติเดิม เช่น ความแข็งแรง ความเหนียว

วิธีการรีไซเคิลโดยการนำมาหลอมและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ ดังนั้น การแยกขยะ โลหะจึงเป็นการเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจและสามารถเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนได้ วิธีการแยก เหล็กออกจากอลูมิเนียมอาจใช้วิธีการต่างๆ คือ ทดสอบโดยใช้แม่เหล็กดูด ซึ่งถ้ามีการแยกชนิด และประเภทของโลหะได้อย่างถูกต้องจะช่วยทำให้ขายได้มูลค่ามากกว่าการขายแบบรวม ซึ่งขยะ โลหะสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

- **โลหะประเภทเหล็ก** เหล็กสามารถนำมารีไซเคิลได้แทบทุกชนิด สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ เหล็กหล่อ (Cast Iron) เหล็กหนา และเหล็กบาง ราคาซื้อขายจะต่างกัน ตามประเภทของเหล็ก โดยเฉพาะเหล็กที่รวบรวมได้พ่อค้ารับซื้อของเก่าจะทำการ ตัดเหล็กตามขนาดต่างๆตามที่โรงงานกำหนด เพื่อสะดวกในการเข้าเตาหลอมและ การขนส่ง จากนั้นจะทำการรวบรวมแยกประเภทส่งจำหน่ายต่อไป โลหะประเภท เหล็กที่ซื้อขายได้ เช่น เหล็กท่อน กระจังเหล็ก ตะปู

ส่วนกระจังใส่อาหารโดยส่วนใหญ่จะขายในราคาของเหล็กแต่จะแยกออกมาจาก เหล็กอื่นๆ มีราคาต่ำ เนื่องจากกระจังใส่อาหารมักเป็นเหล็กแผ่นเคลือบดีบุก และ เหล็กแผ่นชุบโครเมียม เพื่อป้องกันมิให้คุณภาพของอาหารเสียและเหมาะกับอาหาร ที่มีฤทธิ์เป็นกรดค่อนข้างสูง และก่อนนำมาขายควรล้างคราบอาหาร

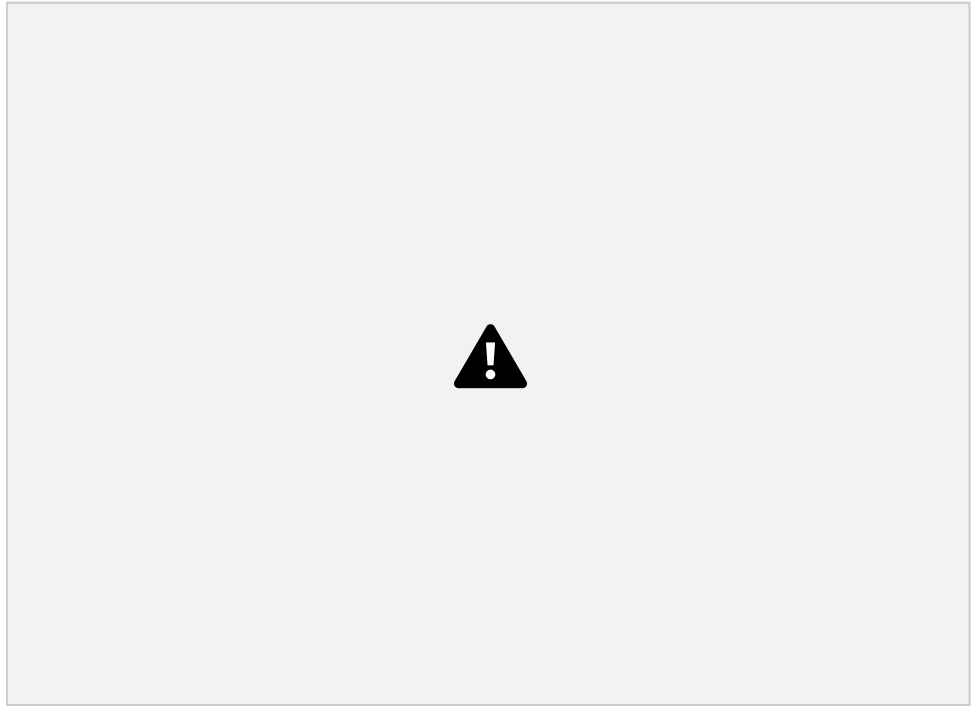
- **โลหะประเภทอะลูมิเนียม** แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ (1) อะลูมิเนียมหนา เช่น อะไหล่เครื่องยนต์ ลูกสูบ อะลูมิเนียมอัลลอย ฯลฯ (2) อะลูมิเนียมบาง เช่น กระจัง เครื่องดื่ม หม้อ กะละมัง ฯลฯ ราคาซื้อขายโลหะประเภทอะลูมิเนียมมีราคาที่แตกต่างกัน แล้วแต่ประเภท โดยอะลูมิเนียมหนามีราคาแพงกว่าอะลูมิเนียมบาง โดยกระจัง อะลูมิเนียมเครื่องดื่มจะมีราคาแพงสุด รองลงมาคือกระจังอะลูมิเนียมสเปรย์ และ กระจังบรรจุอาหาร ซึ่งขยะกระจังอะลูมิเนียมเครื่องดื่ม เช่น กระจังน้ำอัดลม กระจังเบียร์ ซึ่งมีน้ำหนักเบาแต่เปลืองพื้นที่ ก่อนนำไปขายควรจะอัดกระจัง ให้มีปริมาตรเล็กลงเพื่อที่จะได้ประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บและขนส่ง
- **โลหะประเภททองเหลือง ทองแดง** เช่น กิ่งก้าน, ลูกบิด, ข้อต่อท่อ ให้แยกชิ้นส่วน ที่เป็นเหล็กและยางออก ส่วนโลหะทองแดงจากสายไฟ ขดลวด ให้แยกสายไฟ พลาสติกที่หุ้มออก ถ้าคัดทองเหลืองทองแดงแยกออกมาให้ชัดเจนได้ จะได้ราคา สูงมาก โดยทองเหลืองสามารถนำกลับมาหลอมใหม่โดยทำเป็นพระพุทธรูป ระฆัง

อุปกรณ์สุขภัณฑ์ ส่วนทองแดงสามารถนำกลับมาหลอมเป็นสายไฟได้

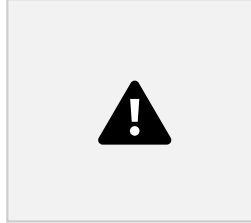
- **สแตนเลส** ราคาสูงรองจากทองแดง ส่วนใหญ่เป็นอุปกรณ์ครัวและของใช้ในบ้าน เช่น หม้อ ราว สแตนเลส ให้ทำความสะดวก แยกวัสดุอื่นเช่น ยาง หรือพลาสติกออก

30

ปัจจัยสำคัญในการรีไซเคิลโลหะคือการแยกประเภทของขยะโลหะแต่ละชนิดออกจากกัน ทำความสะอาดวัสดุก่อนที่จะนำไปขาย ถ้าเป็นกระจังก็ควรจะทำกรัดเพื่อลดปริมาณ ของขยะก่อนที่จะนำไปขาย เป็นต้น

การเตรียมก่อนขาย

ห่วงอลูมิเนียม

ทำความสะอาดเบื้องต้น ดึง

แยกพลาสติก

แกะกระจกบีบ

จากกระป๋องเหล็ก

และโฟมใต้ฝา

กระป๋องเหล็ก

ข ยะโลหะที่

ขายไม่ได้มักเป็นเหล็กที่ปนเปื้อนมาก ผุกร่อน หรือถูกผสมกับวัสดุอื่น

จนไม่สามารถแยกออกได้ เช่น เหล็กตีปูน ซีเมนต์ ยาง พลาสติก หรือ สิ่งสกปรกจำนวนมาก รวมถึงเหล็กที่เป็นสนิมกินลึกหรือเหลือน้อย และเศษเหล็กชิ้นเล็กมาก/ ผงโลหะที่เก็บรวบรวมยาก วัสดุเหล่านี้ทำให้การหลอมและตัดแยก ไม่คุ้มค่าแรงและต้นทุน ร้านรับซื้อหลายแห่งจึงมักไม่รับซื้อหรือให้ราคาต่ำมาก ดังนั้น ธนาคาร ขยะควรมีประกาศเงื่อนไขให้มีความชัดเจน

32

5) ขยะอื่นๆ ที่สามารถซื้อขายในตลาดรีไซเคิลได้ ธนาคารขยะในหลายชุมชนไม่ได้ รับซื้อเฉพาะขยะรีไซเคิลทั่วไป (พลาสติก แก้ว กระดาษ โลหะ) แต่ยังมีกรรับซื้อหรือรวบรวม ขยะพิเศษ เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า ขาด อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ของใช้ในบ้าน กล่องนม UHT หรือ วัสดุที่มีมูลค่าอื่น ๆ ด้วย เช่น ยางรถยนต์ แบตเตอรี่รถยนต์

เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (E-waste) ตัวอย่างเช่น โทรศัพท์มือถือเก่า คอมพิวเตอร์ ที่รีไซเคิลได้ พัฒนา ตู้เย็น รวมทั้ง ยางรถยนต์ แบตเตอรี่รถยนต์ สามารถทำการซื้อขายกับ ร้านรับซื้อของเก่าได้ เพราะมีโลหะมีค่าเช่น ทองแดง เงิน ทอง ในแผงวงจร แต่ก็มีสารอันตราย เช่น ตะกั่วปรอท ที่อาจเกิดการปนเปื้อนได้ แนวทางคือ ควรแยกออกจากขยะรีไซเคิลทั่วไป และทางธนาคารขยะไม่ควรแยกชิ้นส่วนเองในชุมชน เพราะอาจเสี่ยงต่อสารพิษ ให้ทำการซื้อขาย แบบซ่ง นำหนักหรือประเมินราคารวมโดยประสานงานกับผู้รับซื้อ/ร้านรับซื้อของเก่าก่อนทำการ กำหนดราคา ซึ่งการรับซื้อขยะเหล่านี้ช่วยป้องกันการนำไปทิ้งในที่สาธารณะ และลดความเสี่ยง อันตรายต่อสิ่งแวดล้อมจากการปนเปื้อนสารเคมีในดินและแหล่งน้ำได้

เครื่องใช้ไฟฟ้าขนาดเล็กที่ร้านรับซื้อขยะจะรับซื้อโดยส่วนใหญ่ คือ พัดลม (ทั้งตัวหรือเฉพาะมอเตอร์) เตารีด หม้อหุงข้าว เครื่องปั่น บิมน้ำ กระติกน้ำร้อน เพราะเครื่องใช้ไฟฟ้าเหล่านี้ แยกโลหะได้

ง่าย รูปแบบการซื้อขายขยะเครื่องใช้ไฟฟ้าสำหรับธนาคารขยะที่เหมาะสมกับชุมชน ทัวไปที่ไม่มีผู้เชี่ยวชาญแยกชิ้นส่วน ควร รับผิดชอบต่อแบบซิงกิโลกรัมหรือแบบหมาชิ' นี้ โดยมีประกาศ หรือป้ายแจ้งชัดเจนว่ารับซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าประเภทใดบ้าง และมีการให้ราคาอย่างไร เช่น พัดลม 10-20 บาท/เครื่อง แล้วแต่ขนาดของเครื่องใช้ไฟฟ้า แต่ถ้ามีการแยกอะลูมิเนียมจากพัดลม ออกมาขายจะได้ราคาเท่ากับโลหะ

33

ธนาคารขยะมีส่วนช่วยสังคมในกระบวนการจัดการขยะของชุมชน ดังนี้

1) **ลดปริมาณขยะต้นทาง** เนื่องจากส่งเสริมให้ครัวเรือนแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง ทด้าให้ลดปริมาณขยะที่ปะปนไปกับขยะประเภทอื่น ลดภาระในการขนส่งและการกำจัด รวมทั้งลดการพึ่งพาการฝังกลบและเผาทำลาย ซึ่งช่วยลดมลพิษทางอากาศ น้ำ และดิน

2) **เพิ่มการใช้เชื้อเพลิง** ส่งเสริมการคัดแยกขยะที่ต้นทาง ทด้าให้วัสดุรีไซเคิล สามารถกลับเข้าสู่กระบวนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนการลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติใหม่ (virgin resources) ขยะรีไซเคิลที่ถูกแยกแล้วถูกรวบรวม และนำเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิลเพื่อผลิตเป็นวัสดุใหม่

3) **สร้างรายได้และแรงจูงใจ** เนื่องจากสมาชิกธนาคารขยะได้รับผลตอบแทน จากการร่วมเป็นสมาชิกธนาคารขยะ ทด้าให้เกิดแรงจูงใจในการคัดแยก และส่งเสริมการสร้างกองทุนหมุนเวียนในชุมชน

4) **สร้างจิตสำนึกและเสริมสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งของชุมชน** เนื่องจากต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกฝ่ายปลูกฝังความรับผิดชอบในการ แก้ไขปัญหาาร่วมกัน และทด้าให้ได้รับความร่วมมือจากทุกคนเพื่อให้การจัดการขยะเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5) **สนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบาย 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) และ Roadmap การจัดการขยะของประเทศ** สามารถขยายผลสู่พื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างยั่งยืน'

บทที่

๓

การวางแผน และการจัดตั้ง ธนาคารขยะ

ก

การวางแผนและจัดตั้งธนาคารขยะ ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้ชุมชน

สามารถดำเนินการได้อย่างมีระบบ โปร่งใส และยั่งยืน ซึ่งสามารถริเริ่มได้จากชุมชน และริเริ่มจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งสองรูปแบบ ล้วนต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างชุมชนกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพัฒนา ต่อเนื่อง ในส่วนของโดยกรริเริ่มจากชุมชน มักจะเกิดจากการที่ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่ บ้าน กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน หรือสภาชุมชน และประชาชนในหมู่บ้าน นั้นรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาขยะภายในชุมชน มักเริ่มจากการสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชนเอง และหารือร่วมกับสมาชิกของชุมชนทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ (ownership) จุดแข็งคือความร่วมมือของสมาชิก แต่ข้อจำกัดคืออาจขาดทุนสนับสนุนทางการเงินหรือด้านเทคนิค ดังนั้น เมื่อรวมกลุ่มกันได้ จึงควรแจ้งทางองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นเพื่อขอรับการสนับสนุน ซึ่งอาจจะได้รับการสนับสนุนในเรื่องอุปกรณ์ การวางระบบ การดำเนินการด้านเอกสาร การเป็นคณะ

สำหรับการริเริ่มจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มักเกิดจากนโยบาย หรือโครงการของ องค์การบริหารส่วนตำบล/ เทศบาล ท้องถิ่นให้มีโครงสร้างของธนาคาร ขณะที่ชัดเจนในด้านการสนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากร และกฎระเบียบ จุดแข็งคือ มีความมั่นคงและความต่อเนื่องมากกว่า แต่ข้อจำกัดคือการมีส่วนร่วมจากชุมชน บาง ครั้งชุมชนอาจไม่รู้สึกร่วมมากนักถ้าไม่ได้ถูกดึงเข้ามาเริ่มต้นดำเนินการหรือหารือร่วมกันตั้งแต่ต้น วิธีการเริ่มต้นจึงควรประชุมผู้แทนชุมชนเพื่อชี้แจงนโยบายและหารือ กรณีที่ ชุมชนไม่สามารถริเริ่มดำเนินการพร้อมกันทุกชุมชนได้ อาจด้วยข้อจำกัดบางประการ ควร ริเริ่มจากชุมชนที่มีความพร้อมในการดำเนินงานและเป็นชุมชนที่มีผู้นำชุมชน อาสาสมัคร

และสมาชิกให้ความร่วมมือเป็นอันดีกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจะได้ทดลอง ท้องถิ่นเป็นพื้นที่ต้นแบบ แล้วจึงขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ

ขั้นตอนของการวางแผนและการจัดตั้งธนาคารขยะ 'ไม่ว่าจะริเริ่มจากหมู่บ้าน' หรือ นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระบวนการในการจัดตั้งธนาคารขยะไม่มี ความต่างกัน โดยมีกระบวนการวางแผนเพื่อการจัดตั้งธนาคารขยะ ดังนี้

1) การศึกษาความต้องการและความพร้อมของชุมชน ประเมินความสนใจ และความตระหนักของชุมชน ปริมาณและชนิดของขยะรีไซเคิลในพื้นที่ ศึกษาตลาดรับซื้อขยะเพื่อเชื่อมโยงการขายขยะ

2) สร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วม โดยการทักท้วงเวทีประชาคม/แบบสอบถาม/ สัมภาษณ์ครัวเรือน เพื่อชี้แจงแนวคิดและประโยชน์ของธนาคารขยะ พร้อมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากสมาชิกชุมชน รวมทั้งประเมินความสนใจของประชาชนใน การเป็นสมาชิก และสอบถามแรงจูงใจของชุมชน เช่น ต้องการรายได้ ต้องการสิ่งของ ต้องการลดค่าเก็บขยะ ต้องการสิ่งแวดล้อมดีขึ้น เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนด ระเบียบในการบริหารจัดการ

3) การวางโครงสร้างการบริหารจัดการ การจัดตั้งคณะกรรมการธนาคารขยะ ควรเลือกบุคคลที่ประชาชนมีความเชื่อถือในเรื่องความโปร่งใส ควรประกอบด้วยผู้แทน ชุมชน ครู/โรงเรียน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสมาชิกอาสาสมัคร เมื่อได้ คณะกรรมการครบถ้วนแล้ว ประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ เช่น ประธาน กรรมการฝ่ายการเงิน ฝ่ายจัดซื้อ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายบัญชี และหารือร่วมกันเพื่อกำหนด

37

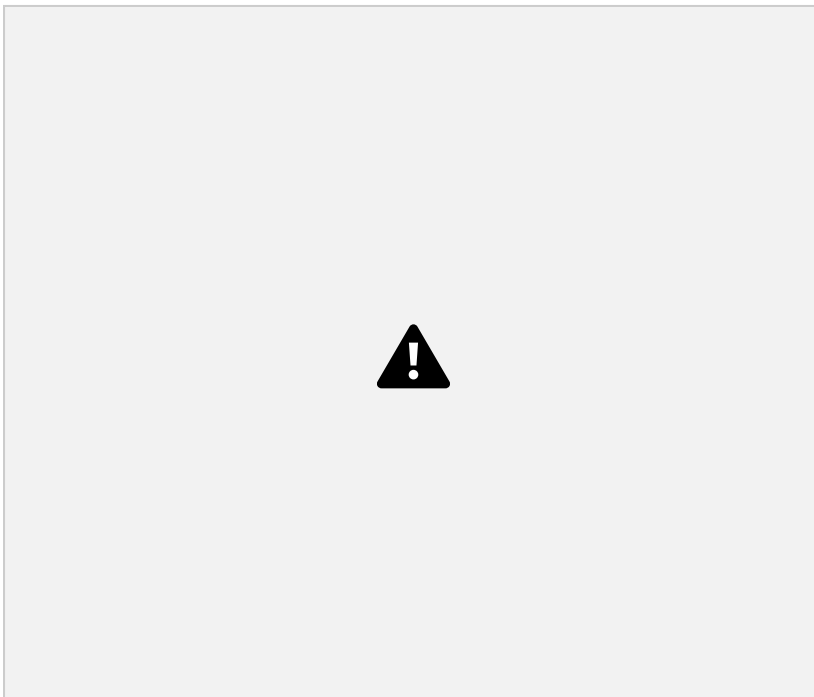
ระเบียบปฏิบัติหรือจัดทําข้อบังคับ และกําหนดราคาซื้อขาย และการจัดการค่าส่วนต่าง จากการซื้อขายขยะ วางระบบการดำเนินงานและการกําหนดค่าตอบแทนการซื้อขาย ให้สมาชิก เช่น เงิน สิ่งของ (ไข่/ของใช้ในครัวเรือน) รางวัลทางสังคม เช่น โล่/เกียรติบัตร' ล้นโชค ทําบุญ คณะนสสม

4) การวางระบบการดำเนินงานธนาคารขยะ โดยกําหนดรูปแบบการรับซื้อ วัน เวลา สถานที่วางระบบการบันทึกบัญชี กําหนดรูปแบบผลตอบแทน เช่น เงินสด สวัสดิการชุมชน หรือการสะสมแต้ม และกําหนดกลไกการประสานงานกับผู้รับซื้อขยะ ไร่/ไร่เคิล เช่น วันเวลาทําการ วิธีรับซื้อ การบันทึกบัญชี การจ่ายเงิน การประกันราคาซื้อ ขาย เป็นต้น

5) การจัดเตรียมสถานที่ ควรเป็นสถานที่ที่สมาชิกเดินทางได้ง่ายและเป็น ศูนย์กลางของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจพิจารณาให้ใช้พื้นที่สํานักงานในการดำเนินงานธนาคารขยะชุมชนตามวัน-เวลาที่กําหนด รวมทั้งสํานักงานจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์ ที่จําเป็น และจัดเก็บขยะไร่/ไร่เคิลเพื่อ

ออกธําไปขายให้ผู้ประกอบการรับซื้อขยะไร่/ไร่เคิล หรืออาจใช้พื้นที่สาธารณประโยชน์ของชุมชน/หมู่บ้าน เช่น ศาลาประชาคมหมู่บ้าน หรือ พื้นที่ของโรงเรียน วัด มัสยิด ฯลฯ เพื่อดำเนินงานธนาคารขยะตามวัน-เวลาที่กําหนด และ ในกรณีที่ไม่มีพื้นที่

ในการเก็บขยะ ไร่/ไร่เคิลควรประสานให้ผู้ประกอบการรับซื้อขยะ ไร่/ไร่เคิล เข้ามารับซื้อขยะ ไร่/ไร่เคิลในวันที่มีการดำเนินงานได้

ส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด กองทุน
สิ่งแวดล้อม CSR ภาคเอกชน และจัดหาสถานที่
อุปกรณ์พื้นฐาน เช่น เครื่องชั่ง น้ำหนัก โต๊ะทำงาน
สมุดบัญชีกลางของธนาคารขยะ เอกสารที่เกี่ยวข้อง
กับการซื้อขายขยะ หรือโปรแกรมดิจิทัล รวมทั้ง
จัดหาบุคลากรอาสาสมัครหรือผู้รับผิดชอบหลัก
ในการรับซื้อแต่ละครั้ง และควรกำหนดวันซื้อขาย
ระยะยาวในรอบ 1 ปี เพื่อที่เจ้าหน้าที่และบุคลากร
อาสาสมัครจะได้ทราบตารางล่วงหน้า

7) การสร้างการรับรู้และการประชาสัมพันธ์สู่ประชาชนในพื้นที่ โดยการจัด กิจกรรมรณรงค์ เช่น
“ขยะมีค่า” “คัดแยกก่อนทิ้ง” และกิจกรรมประชาสัมพันธ์ธนาคาร ขยะสู่ประชาชนในพื้นที่ สร้างเครือข่าย
กับโรงเรียน วัด ตลาด ร้านค้า ไข่มื้อในชุมชน เช่น ป้ายประกาศ เสียงตามสาย Line กลุ่ม/ Facebook
ชุมชน

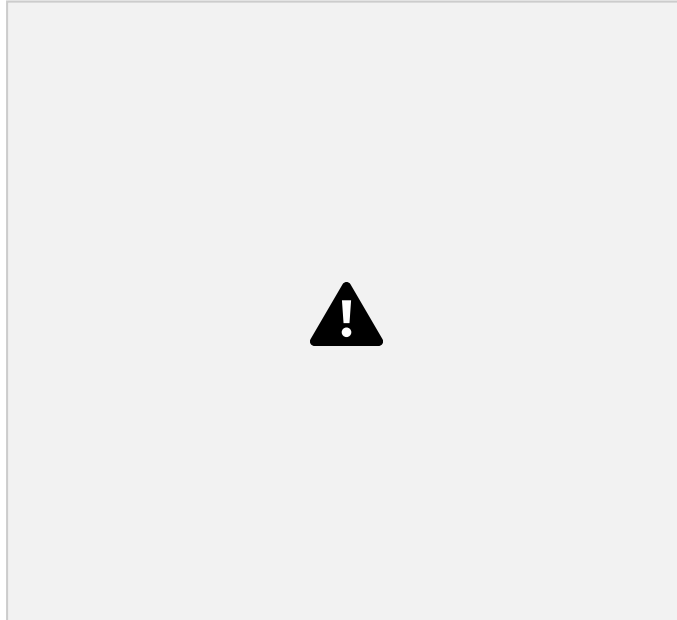
8) การทดลองดำเนินงาน การเปิดรับสมัครสมาชิกและเปิดบัญชีธนาคารขยะ นำเข้าไปสู่
ระบบรับซื้อ/ฝาก-ถอน ภายหลังจากดำเนินการซื้อขายขยะเสร็จสิ้น เจ้าหน้าที่จะ จัดทำบัญชีและรายงาน
ผล และหากพบปัญหา อุปสรรค จะสามารถนำมาปรับปรุง เพื่อป้องกันปัญหาการรับซื้อครั้งต่อไปได้
และถ้ามีการเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกสามารถ ต่อยอดสู่กองทุนหรือกิจกรรมเพื่อสังคมได้

9) การประเมินและพัฒนาต่อยอด มีระบบติดตามผล เช่น ปริมาณขยะที่รับ ซื้อ รายได้สะสมของสมาชิก
กิจกรรมคืนประโยชน์สู่ชุมชน การมอบรางวัล การจัดกิจกรรม กระตุ้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกและการ
สมัครเป็นสมาชิก สนับสนุนการประชาสัมพันธ์ ฝึกอบรม เชื่อมโยงตลาดปลายทาง และสรุปทบทวนปัญหา
หา-อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

แบบประเมินตนเอง (Self-Assessment Checklist) สำหรับผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการจัดตั้ง
ธนาคารขยะ เพื่อช่วยให้สามารถประเมินความพร้อมและเลือก รูปแบบธนาคารขยะที่เหมาะสมได้ สามารถ
ใช้แบบประเมินนี้ก่อนประชุมหารือ ไข่มื้อเป็น เครื่องมือประกอบการประชุมและตัดสินใจร่วมกันของคณะ
กรรมการ ท้าให้เกิดความ เข้าใจตรงกันและสร้างการมีส่วนร่วมมากขึ้น การประเมินตนเองช่วยให้เห็น
ศักยภาพ จริง นอกจากนี้ องค์กรปกครองท้องถิ่นสามารถใช้เพื่อวางแผนสนับสนุนตามระดับความ พร้อม
ของแต่ละชุมชน

แบบประเมินนี้ ควรให้คณะกรรมการ คณะทำงาน อาสาสมัคร ตอบตามจริง ไม่มองโลกในแง่ดี
เกินไป เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เหมาะสมและช่วยให้การเลือกรูปแบบ ธนาคารขยะที่ถูกต้องและเหมาะสมกับ
ชุมชนของตน ทั้งนี้ เมื่อประเมินทุกหัวข้อครบทั้ง 6 ด้าน รวบรวมผล โดยคะแนนเต็ม 18 หากตอบไข่มื้อได้
1 คะแนน ตอบไม่ไข่มื้อได้ 0 คะแนน รวมคะแนนแล้วนำผลคะแนนไปเทียบกับตารางคะแนนและ
แปลผล จะช่วยให้เห็น ภาพรวมศักยภาพของชุมชนแบบองค์รวม และเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้หากคะแนนต่ำ

❖ ใน บางด้าน ให้กำหนดเป็นจุดต้องพัฒนา เช่น ระบบการเงินและความโปร่งใส ได้คะแนนน้อย จัดท
❖ แผนให้มีการปรับระบบบัญชี เป็นต้น

40

ตัวอย่างแบบประเมินตนเองเพื่อเลือก “รูปแบบธนาคารขยะที่เหมาะสม” ส❖หรับ ชุมชน มีรายละเอียด
ดังนี้

ส่วนที่ 1: แบบประเมินความพร้อมของชุมชน (Checklist)

1) ความพร้อมของผู้❖ชุมชนและการสนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่น

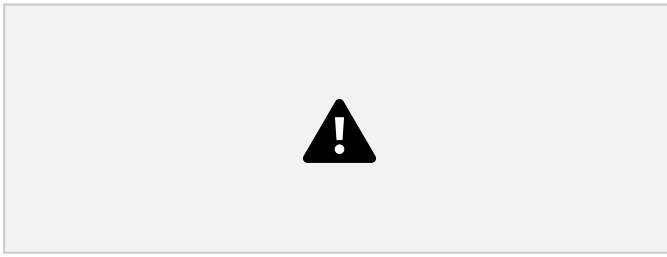
ผู้❖ชุมชน/คณะกรรมการเห็นชอบและสนับสนุนให้ตั้งธนาคารขยะ
อปท. พร้อมสนับสนุนด้านสถานที่/อุปกรณ์/งบประมาณเริ่มต้น'
มีผู้ประสานงานหลัก (แกน❖) ที่เข้าถึงชุมชนอย่างน้อย 3–5 คน

- คะแนนรวม (0–3):

2) ความตระหนักและการมีส่วนร่วมของชุมชน

ครัวเรือนส่วนใหญ่มีการคัดแยกขยะรีไซเคิลอยู่แล้ว
ชุมชนพร้อมเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (อย่างน้อย 1 ครั้ง/เดือน)
มีโรงเรียน/วัด/กลุ่มอาสาสมัครในพื้นที่ให้ความร่วมมือ

- คะแนนรวม (0–3):

41

3) ความพร้อมด้านสถานที่และโครงสร้างพื้นฐาน

มีสถานที่ที่ปลอดภัย/ สะดวก ต่อการตั้งจุดรับซื้อขยะ

มีที่จัดเก็บขยะที่แยกตามประเภทและกันฝนได้

มีร้านรับซื้อของเก่า/ ผู้รับซื้อรายใหญ่ที่ให้ราคาขยะที่ชัดเจนและพร้อมอำนวยความสะดวก

- คะแนนรวม (0–3):

4) ระบบการเงินและความโปร่งใส

มีผู้ดูแลบัญชีอย่างน้อย 1 คน

ชุมชนยอมรับระบบบันทึกข้อมูลรายรับ–รายจ่าย

สามารถเปิดบัญชีส่วนกลางหรือมีระบบเก็บเงินส่วนกลางได้

- คะแนนรวม (0–3):

5) ความพร้อมด้านบุคลากรและเวลา

มีอาสาสมัครช่วยรับซื้อ/ ช่าง นัก/ บ้านที่กข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ

ทีมงานมีเวลาพอในการเปิดทำการ (อย่างน้อย 1–2 ครั้ง/เดือน)

สามารถแบ่งหน้าที่ชัดเจน เช่น รับซื้อ บัญชี จัดเก็บ ประสานงาน

- คะแนนรวม (0–3):

42

6) ปริมาณขยะรีไซเคิลในชุมชน

มีปริมาณขยะรีไซเคิลเพียงพอ เช่น 200–300 กก./เดือนขึ้นไป

ประเภทขยะมีความหลากหลาย: พลาสติก โลหะ กระดาษ

ขาดแก้ว ฯลฯ

มีร้านรับซื้อของเก่าที่เสนอราคาผลตอบแทนเหมาะสม และราคาสูงกว่ารถรับซื้อ/ ขาเล้งที่รับซื้อขยะในชุมชน

• คะแนนรวม (0-3):

การแปลผลให้รวมคะแนนทั้ง 6 ด้าน คะแนนรวมเต็ม 18 หากตอบใช้ได้ 1 คะแนน ตอบไม่ได้ 0 คะแนน รวมคะแนนแล้วนำผลคะแนนไปเทียบกับตารางคะแนนและแปลผล

0-7 คะแนน ความพร้อมน้อย Basic Model — เปิดรับซื้อเป็นครั้งคราว / ไม่มีระบบบัญชีซับซ้อน/ ตลาดนัดรีไซเคิล

8-12 คะแนน ความพร้อมปานกลาง Standard Model — มีระบบบัญชีสมาชิก / เปิดทุกเดือน / ทักถามอะไรปกติ

13-16 คะแนน ความพร้อมมาก Welfare Model — สามารถจัดเป็นระบบ สวัสดิการ เช่น ฌาปนกิจ กองทุนสุขภาพ

17-18 คะแนน พร้อมมากเป็นพิเศษ Advanced Model/ Recycling Hub — ทักถามเป็นจตุรรมขยะระดับตำบล/ มีรายได้สูง

/ ทักถามระบบออนไลน์

43

ประเมินความพร้อม
และสร้างการมีส่วนร่วม ศึกษาปริมาณขยะ จัดเวทีประชาคม เพื่อรับฟังความคิดเห็น และสร้างความเข้าใจ
จัดตั้งทีมบริหาร
และวางกฎเกณฑ์
เลือกคณะกรรมการที่น่าเชื่อถือ ก่อตั้งคณะกรรมการซื้อขาย และรูปแบบผลตอบแทน
เตรียมสถานที่
และทรัพยากร
หาพื้นที่ส่วนกลางที่เข้าถึงง่าย จัดหาแหล่งทุนและอุปกรณ์ ที่จำเป็น เช่น เครื่องชั่ง

เพื่อนำไปพัฒนาต่อยอด
สู่กองทุนหรือสวัสดิการชุมชน

44
ประชาสัมพันธ์
และเปิดรับสมาชิก จัดกิจกรรมรณรงค์ สร้างการรับรู้ และเชิญชวนคนในชุมชน มาสมัครสมาชิก
ทดลองเปิดดำเนินการ และปรับปรุง
เริ่มรับซื้อขยะตามระบบที่วางไว้ และนำปัญหาที่พบมาแก้ไข พัฒนากระบวนการ

ประเมินผล
และสร้างความยั่งยืน
ติดตามปริมาณขยะ
และรายได้สมาชิก

สมาชิกชุมชน ผู้รับซื้อขยะรีไซเคิลแล้ว ยังมีอีกหลายฝ่ายที่มีส่วนสำคัญ โดยบทบาท ของผู้ที่เกี่ยวข้องเป็น ดังนี้

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)

- กำหนดนโยบาย แผนปฏิบัติ
- สนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ สถานที่ บุคลากร
 - ออกระเบียบ ข้อบังคับ หรือเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาท้องถิ่น
- ส่งเสริมการอบรมและประชาสัมพันธ์
- สนับสนุนเจ้าหน้าที่เข้าไปช่วยดูแลชุมชนในเรื่องของการจัดทําบัญชี จัดทํา เอกสารต่างๆ
 - สนับสนุนงบประมาณจากกองทุนสิ่งแวดล้อมหรือกองทุนชุมชน และการให้ความรู้

2) ผู้ใหญ่บ้าน ผู้เฒ่าชุมชน

- จัดประชุม ชี้แจง สร้างความเข้าใจแก่ชาวบ้าน และระดมความคิดเห็นก่อนการจัดตั้ง • ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขอการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ หรือองค์ความรู้
- มีบทบาทในการทํากับให้คณะทํางานธนาคารขยะดำเนินงานโปร่งใส ตรวจสอบได้ • สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนอย่างต่อเนื่อง

3) คณะกรรมการธนาคารขยะ (ตัวแทนชุมชน)

- บริหารจัดการ อํานวยการในการรับฝาก-ถอนจากบัญชีธนาคารขยะ
- จัดทําบัญชีรายรับรายจ่าย สมุดคู่ฝากสมาชิก
- วางแผนการขายและเจรจากับผู้รับซื้อ
 - กำหนดนโยบายและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน

4) สมาชิกในชุมชน

- เป็นผู้ฝากขยะรีไซเคิล และได้รับประโยชน์จากระบบเครดิต/เงินปันผล • มีส่วนร่วมในการเสนอแนะข้อคิดเห็น และการทํากิจกรรม ตรวจสอบการดำเนินงาน • มีสิทธิเสนอข้อและลงคะแนนเสียงเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการ ธนาคารขยะชุมชน

5) กลุ่มออมส./ กลุ่มออมถ./ กลุ่มสตรี/ กลุ่มผู้สูงอายุ

- ช่วยรณรงค์ ตรวจสอบเรื่องการจัดการขยะในชุมชน
- สื่อสารกับครัวเรือน ชักชวนให้มาเป็นสมาชิกธนาคารขยะ กองทุนสวัสดิการ ต่างๆ
- กระตุ้นให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
 - ส่งเสริมการขายขยะรีไซเคิล และการทําผลิตภัณฑ์จากขยะเพื่อสร้างรายได้

6) โรงเรียน/ สถานศึกษาในพื้นที่

- ร่วมกิจกรรมเป็นสมาชิกธนาคารขยะในนามโรงเรียน เพื่อให้มีปริมาณของขยะ รีไซเคิลมากขึ้น จะได้สามารถต่อราคาได้ดีขึ้น
- เป็นแหล่งเรียนรู้ สร้างจิตสํานึกเยาวชน
 - สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเชื่อมโยงกับธนาคารขยะ

7) ภาคเอกชน (CSR)

- สนับสนุนทุน อุปกรณ์ รางวัล การจัดกิจกรรม หรือการอบรมเชิงวิชาชีพ • สนับสนุนด้านการตลาดและเครือข่าย

8) หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

- ให้ความรู้ เทคโนโลยี และคําปรึกษา
 - ร่วมกิจกรรมเป็นสมาชิกธนาคารขยะในนามหน่วยงาน และช่วยประชาสัมพันธ์

9) ผู้รับซื้อขยะรีไซเคิล/ ขาเล้ง/ โรงงานปลายทาง

- กำหนดราคาซื้อ-ขายขยะ และการประกันราคา
 - กำหนดชนิดของขยะและรูปแบบการรับซื้ออย่างชัดเจน
 - อำนวยความสะดวกในการรับซื้อ ขนส่งให้กับธนาคารขยะ

10) ธนาคารพาณิชย์หรือสหกรณ์ชุมชน (ถ้ามี)

- เป็นพี่เลี้ยงด้านระบบบัญชีและการออม
 - ดูแลบัญชีธนาคาร เชื่อมโยงสู่การเป็นกองทุนหมุนเวียนของชุมชน

46

3.4.1 งบประมาณเริ่มต้นในการดำเนินงาน

คณะกรรมการธนาคารขยะชุมชน ควรมีการจัดเตรียมงบประมาณในการดำเนินงาน ระยะเริ่มต้น โดยเป็นทุนในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นเบื้องต้นในการดำเนินงาน ดังนี้

1) ค่าอุปกรณ์สำหรับการรับซื้อและคัดแยกขยะรีไซเคิล ควรเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็น เพื่อให้การรับซื้อ ชั่ง น้ำหนัก คัดแยก และจัดเก็บเป็นไปอย่างถูกต้องและปลอดภัย ได้แก่ • เครื่องชั่ง น้ำหนัก อย่างน้อย 1 เครื่อง รับน้ำหนักในการชั่ง 20 กิโลกรัมขึ้นไป หรือ เครื่องชั่งดิจิทัลแบบแท่น สําหรับขยะปริมาณมาก

- เครื่องคิดเลข/ เครื่องคิดเลขแบบพิมพ์ใบเสร็จ (ถ้าจำเป็น)
 - กระสอบ/ ถุงขนาดใหญ่ สําหรับเก็บรวบรวมวัสดุแต่ละประเภท
 - ถุงมือผ้า/ ถุงมือยาง สําหรับป้องกันบาดเจ็บและสัมผัสสิ่งสกปรก
- โต๊ะและเก้าอี้ สําหรับจัดพื้นที่รับซื้อและพื้นที่บันทึกข้อมูล
- อุปกรณ์ช่างพื้นฐาน เช่น มีดตัดเตอร์สําหรับตัดถุงหรือแกะขยะ กรรไกร คีม ค้อน สําหรับปรับแก้สภาพขยะบางประเภท
- ถังหรือภาชนะสําหรับแยกประเภท เช่น พลาสติก กระดาษ ขวดแก้ว เหล็ก อลูมิเนียม
- อุปกรณ์สำนักงาน เช่น ปากกา ไม้บรรทัด คลิปหนีบกระดาษ เครื่องเย็บกระดาษ หมึกพิมพ์ แฟ้มเก็บเอกสาร ฯลฯ

2) ค่าจัดทำเอกสารและแบบฟอร์มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สมุดบัญชีธนาคารขยะ (บัญชีรายรับ-รายจ่าย) บัญชีรายการรับซื้อ/ แบบฟอร์มชั่ง น้ำหนักประจำวัน ใบฝากขยะของ สมาชิก แบบฟอร์มบันทึกข้อมูลสมาชิกใหม่ ทะเบียนคุมวัสดุคงเหลือในคลังขยะ ใบเสร็จหรือสลิป จ่ายเงิน (กรณีตลาดนัดรีไซเคิล)

3) ค่าแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ แผ่นป้ายประกาศราคา เช่น การจัดทำป้ายประกาศ วัน-เวลาเปิดทำการ ป้ายแสดงราคารับซื้อขยะรายประเภท ที่สามารถปรับแก้ราคารับซื้อตาม ความเป็นจริงได้ โปสเตอร์/ใบปลิวประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับการคัดแยกที่ถูกต้อง

4) ค่าปรับปรุงสถานที่จัดเก็บขยะรีไซเคิล กรณีมีการปรับสถานที่เพื่อให้มีพื้นที่จัดเก็บอย่างเป็นระบบ เช่น การทาสีหลังคา/ กันสาด เพื่อป้องกันฝนและแดด การทาสีรั้วหรือกันพื้นที่เพื่อความปลอดภัย การจัดทาสีชั้นวาง/ พาเลทสีสำหรับวางขยะให้เป็นหมวดหมู่ การติดตั้ง ไฟฟ้าส่องสว่าง การติดตั้งถังดับเพลิง กรณีมีวัสดุติดไฟง่าย เช่น กระดาษ พลาสติก

5) ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมและประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ ค่าจัดประชุมชี้แจงและให้ความรู้แก่ประชาชน ค่าออกภาคสนาม ประชาสัมพันธ์ตามหมู่บ้าน ค่าเตรียมกิจกรรมรณรงค์ เช่น วันเปิดธนาคารขยะ

6) งบประมาณสำหรับการจ่ายค่าจ้างในการรับซื้อขยะ จ้างเป็นมากที่สุดสำหรับการรับซื้อในช่วง เริ่มต้น ควร มีเงินสดสำรองอย่างน้อย 3,000–10,000 บาท ขึ้นกับขนาดชุมชน ใช้จ่ายเพื่อจ่ายผล ตอบแทนให้สมาชิกก่อนนำขยะไปขายให้ร้านรับซื้อ เมื่อขายขยะแล้วให้หมุนกลับเป็นเงินทุน รอบต่อไป

7) อุปกรณ์และระบบเพิ่มเติม (กรณีเป็นธนาคารขยะขนาดใหญ่) สำหรับชุมชนที่มี สมาชิกจำนวนมากหรือปริมาณขยะสูง อาจมีความจำเป็นต้องใช้ คอมพิวเตอร์ โปรแกรมบริหาร จัดการบัญชีธนาคารขยะ เครื่องพิมพ์ ระบบบันทึกข้อมูลสมาชิกแบบดิจิทัล

3.4.2 แหล่งทุนสนับสนุน

1) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) คณะกรรมการธนาคารขยะชุมชน ที่ได้จัดตั้งขึ้นตามหนังสือสั่งการของกระทรวงมหาดไทย สามารถรับเงินอุดหนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยเงินอุดหนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2559 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ดังนั้น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล สามารถสนับสนุน การดำเนินงานธนาคารขยะของชุมชนหรือหมู่บ้านได้ ผ่านกิจกรรมส่งเสริมการบริหารจัดการ ขยะมูลฝอยตามภารกิจที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมาย

แนวทางการขอรับการสนับสนุนจากอปท. โดยจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม การบริหารจัดการขยะในชุมชน พร้อมวัตถุประสงค์ แผนดำเนินงาน และงบประมาณ ควรเขียน ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่น 3–5 ปี พร้อมแนบหลักฐาน ได้แก่ รายชื่อคณะกรรมการ ธนาคารขยะ รายงานผลการดำเนินงานที่ผ่านมา และความต้องการของชุมชน สามารถเสนอเป็น โครงการระยะสั้น หรือ โครงการรายปี เพื่อขออนุมัติงบประมาณตามรอบปีงบประมาณ

48

2) โครงการ CSR ของภาคเอกชน ขอรับการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เงิน/ ของรางวัล การจัดกิจกรรม หรือการฝึกอบรม แนวทางการขอทุนหรือความร่วมมือสามารถทำได้โดยหาบริษัทในพื้นที่หรือบริษัทที่มีนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ศูนย์การค้า ห้างร้าน เป็นต้น ควรประสานความร่วมมือก่อนจัดทำหนังสือขอสนับสนุน รายละเอียดในหนังสือควรระบุความต้องการที่ชัดเจน เช่น วัสดุอุปกรณ์ งบทำกิจกรรม หรือสื่อประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้งระบุประโยชน์ที่บริษัทจะได้รับ เช่น การเผยแพร่โลโก้บนป้ายโครงการ หรือการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน และควรแนบข้อเสนอโครงการพร้อมแนบรูปภาพกิจกรรม เดิมเพื่อสร้างความเชื่อมั่น

3) การระดมทุนจากชุมชน เงินสมทบจากสมาชิก หรือกิจกรรมหารายได้ เช่น งาน ประเพณี กิจกรรมการกุศล กิจกรรมการประกวดแข่งขัน การผลิตผลิตภัณฑ์จากขยะเพื่อจำหน่าย กิจกรรมต่างๆ ที่จัดเป็นการ

เพิ่มความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้ธนาคารขยะผ่าน การมีส่วนร่วมจากสมาชิกและชุมชน ทั้งนี้ เพื่อความโปร่งใสด้านบัญชี ควรประกาศยอดรายได้-รายจ่ายจากการจัดกิจกรรมให้รับทราบ รวมทั้งการนำเงินรายได้ไปทำประโยชน์

4) กองทุนสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ / กองทุนสุขภาพตำบล เป็นแหล่งเงินสนับสนุน โครงการด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ที่ส่งเสริมการลดขยะ คัดแยกขยะต้นทาง และพัฒนา สุขภาพชุมชน แนวทางการขอรับทุน เนื่องจากมีรอบปีงบประมาณและเงื่อนไขต่างกัน จึงควร ศึกษาหลักเกณฑ์การขอรับทุนของแต่ละกองทุน จัดทำข้อเสนอโครงการที่มีองค์ประกอบ ชัดเจน เช่น ปัญหา/เหตุผล ความสำคัญ วัตถุประสงค์ ตัวชี้วัดผลลัพธ์ และงบประมาณ ระบุ ผลประโยชน์ที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของกองทุน ควรยื่นโครงการผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ธนาคารขยะชุมชนจำเป็นต้องมี คณะทำงานหรือคณะกรรมการที่ชัดเจน ทำหน้าที่ บริหารจัดการ กำกับดูแล และเป็นแกนกลางของการดำเนินงาน เพื่อสร้างความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และความต่อเนื่องการจัดตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงานธนาคารขยะ ชุมชน อาจตั้งกรรมการเป็น 2 ชุด ประกอบด้วย คณะกรรมการธนาคารขยะชุมชน ทำหน้าที่อำนวยความสะดวก กำหนดนโยบาย/ทิศทางการดำเนินงาน กำกับดูแลการดำเนินงาน อนุมัติแผนงานและงบประมาณ และติดตามประเมินผล ส่วนคณะทำงานปฏิบัติการ เปิดทำการรับซื้อ-ฝากขยะ บันทึกบัญชีการฝากถอนของสมาชิก คัดแยก จัดเก็บ เตรียขยะ เพื่อจำหน่าย และจัดกิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้ คณะทำงานแต่ละตำแหน่งไม่ควรเป็นคนเดียวกัน เพื่อแสดงถึงความโปร่งใสของการบริหารจัดการภายใน

ในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาจมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร ธนาคารขยะมีบทบาทในการสนับสนุนและขับเคลื่อนการดำเนินงานธนาคารขยะชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานธนาคารขยะบรรลุเป้าหมาย เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมี ทิศทางที่สอดคล้องกับการดำเนินงานของท้องถิ่น รวมทั้งให้คำปรึกษา สนับสนุนงบประมาณและการดำเนินงานกิจกรรมของธนาคารขยะชุมชน รวมทั้งติดตามและประเมินผล เพื่อปรับปรุงให้เกิดความโปร่งใสอย่างต่อเนื่อง

3.5.1 คณะกรรมการธนาคารขยะชุมชน

คณะกรรมการชุดนี้มีบทบาทในการขับเคลื่อนและบริหารจัดการขยะมูลฝอย ในระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน บริหารธนาคารขยะชุมชนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและ บรรลุวัตถุประสงค์ ออกข้อบังคับและระเบียบธนาคารขยะ แต่งตั้งคณะทำงานปฏิบัติการ ให้ความเห็นชอบในการจ่ายเงินของธนาคารขยะ และเงินเพื่อจัดสรรสวัสดิการให้ แก่สมาชิก ตรวจสอบเอกสารหลักฐานการดำเนินงานให้เป็นไป

ด้วยความเรียบร้อย มี ความโปร่งใส ประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างความร่วมมือ ในการดำเนินงาน ประสานงานกับผู้ประกอบการรับซื้อขยะรีไซเคิลในพื้นที่ร่วมกัน กำหนด ราคา รับซื้อไว้ให้เป็นมาตรฐาน รายงานผลการดำเนินงาน ชี้แจงปัญหาและแนวทางแก้ไข ต่อคณะกรรมการบริหาร ธารณาการขยะและสมาชิก

50

ในการแต่งตั้งคณะกรรมการธารณาการขยะชุมชนควรมีการคัดเลือกผู้แทนจาก ชุมชนโดยสมาชิก ชุมชนเป็นผู้คัดเลือกหรือเสนอชื่อ ซึ่งควรเป็นบุคคลที่คนในชุมชน ให้ความนับถือและไว้วางใจในการท างาน มีความรับผิดชอบและซื่อสัตย์ รวมถึงผู้รับผิดชอบ ในส่วนของหน่วยงานท้องถิ่น และผู้แทนจาก คณะกรรมการบริหารควรมาร่วมเป็น คณะกรรมการธารณาการขยะชุมชน

องค์ประกอบของคณะกรรมการ ควรประกอบด้วย

- 1) นายกเทศมนตรี/นายก อบต.
- 2) ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 3) ตัวแทนผู้นำชุมชน / ผู้ใหญ่บ้าน
- 4) สมาชิกชุมชนที่สนใจและมีจิตอาสา
- 5) ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน/ อาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก 6) ผู้มี ประสบการณ์ด้านการจัดการขยะ หรือการเงิน

ในกรณี บางพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการด้วยตนเอง โดยให้เจ้าหน้าที่ทาง เทศบาล/อบต. ดำเนินการธารณาการขยะ รับสมัครสมาชิก และรับซื้อ ขยะเอง การจัดตั้งคณะท างาน ธารณาการขยะควรให้นายกเทศมนตรี/นายก อบต. เป็น ประธานกรรมการ คณะกรรมการประกอบด้วย ปลัด เทศบาล/อบต. ตัวแทนสภาท้องถิ่น/ กรรมการชุมชน ผู้นำชุมชน ตัวแทนโรงเรียน วัด หรือหน่วยงานใน พื้นที่ และให้ฝ่ายที่ เกี่ยวข้องของเทศบาล/อบต. เช่น กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเป็นเลขานุการ

51

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ

- **หน้าที่หลัก:** รับผิดชอบในภาพรวม ควบคุมดูแล การท างานของคณะกรรมการ ก ำกับนโยบาย ท ำหน้าที่เป็นตัวแทนชุมชน ประชุมคณะกรรมการ และตรวจสอบความถูกต้องทางการเงิน
- **งานประจำ:** เรียกประชุมประจำเดือน ติดตามแผน

- ยุทธศาสตร์ ประสานกับหน่วยงานท้องถิ่น
- **คุณสมบัติ:** มีทักษะผู้นำ ความน่าเชื่อถือในชุมชน

- **หน้าที่หลัก:** ช่วยประสาน ทหาหน้าที่แทนเมื่อขาดประสานงานกับคณะกรรมการบริหาร คณะกรรมการและคณะทำงานปฏิบัติการ
- **งานประจำ:** ติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน

ของธนาคารขยะ

- **หน้าที่หลัก:** ร่วมกำหนดแผน ทิศทาง และวางเป้าหมาย ในการดำเนินงานของธนาคารขยะ สนับสนุนกิจกรรม การดำเนินงานธนาคารขยะให้สอดคล้องกับแนวทาง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- **งานประจำ:** เข้าร่วมประชุม ให้ความเห็น และลงมติ ตรวจสอบการดำเนินงานของธนาคารขยะให้เกิดความ โปร่งใสและต่อเนื่อง

- **หน้าที่หลัก:** จัดทรวาระการประชุม/รายงานการประชุม บันทึกสมาชิก ดูแลเอกสารราชการ/ใบอนุญาต ประสานร้านรับซื้อของเก่า สรรวจราคา ตลาด เจริญราคา
- **งานประจำ:** ตรวจสอบทะเบียนสมาชิก สมุดทะเบียนสมาชิก ส่งจดหมายเชิญ เช็คราคาขยะรีไซเคิลกับร้านรับซื้อของเก่า เสนอราคากลางให้ คณะกรรมการพิจารณา ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร

52

3.5.2 คณะทำงานธนาคารขยะชุมชน

คณะทำงานธนาคารขยะชุมชนถูกแต่งตั้งโดยคณะกรรมการธนาคารขยะชุมชน เพื่อ ดำเนินงานธนาคารขยะในฝ่ายงานต่างๆ ที่ได้กำหนดหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการ เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถใช้วิธีการคัดเลือกจากตัวแทนชุมชน/หมู่บ้าน เพื่อเข้า มาเป็นคณะทำงานฯ ได้ โดยมีคณะกรรมการธนาคารขยะเป็นที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ จำนวนสมาชิกของคณะทำงานไม่ได้ มีการกำหนดชัดเจน แต่ควรมีการแบ่งหน้าที่ให้ครอบคลุมกระบวนการทำงานเพื่อไม่ให้ภาระ หนักเกินไป

องค์ประกอบและบทบาทหน้าที่ของคณะทำงาน

1) คณะทำงานฝ่ายทะเบียนสมาชิกและบันทึกข้อมูล

- **หน้าที่:** รับผิดชอบจัดหาสมาชิก รับสมัครสมาชิก จัดทำแบบฟอร์มใบสมัคร และสมุดฝากชี้แจงระเบียบของธนาคารขยะให้แก่สมาชิกทราบ
- **งานประจำ:** จัดทำทะเบียนสมาชิกและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ประสานงาน กับสมาชิก แจ้งตารางเวลาและสถานที่ในการรับซื้อขยะ อำนวยความสะดวก ในการเดินทางมาขายให้กับทางธนาคารขยะฯ ในพื้นที่มีข้อจำกัดด้าน การเดินทาง

2) คณะทำงานฝ่ายการเงินและบัญชี/ เหนรัญญิก/ ผู้ดูแลการเงิน/ เจ้าหน้าที่บัญชี • หน้าที่:

รับผิดชอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเงิน เช่น บัญชีธนาคาร รายรับ- รายจ่าย จัดทำงบเดือน/งบ

ปี และจัดการสมุดคู่ฝากสมาชิก เก็บรักษาเงิน ตรวจสอบความถูกต้องของบัญชีและการเงิน

- งานประจำ: ตรวจสอบการคำนวณราคาในใบฝาก สรุปรายยอดเงินฝากของ สมาชิก สรุปรายยอดรายรับ-รายจ่ายของธนาคารเป็นรายเดือน/รายปี กระทบ ยอดบัญชีกับใบเสร็จ ลงบัญชี ส่วนกลาง รายงานการเงินรายเดือน ประกาศ งบสรุปประจำเดือนเป็นตัวเลขที่ตรวจสอบได้
- **การดำเนินงานควรมีผู้ช่วยในการทํางานเพื่อลงรายละเอียดในสมุดของ สมาชิก****

53

3) คณะทํางานฝ่ายจัดซื้อ/ฝ่ายขาย หรือชั่ง น้ําหนักและบันทึก (Weighing & Recording Officer)

- หน้าที่: รับซื้อขยะ ประเมินราคา ความคุมการชั่ง น้ําหนักและระบุชนิดให้ถูกต้อง กรณีไม่แน่ใจในการรับซื้อให้ประสานงานเลขานุการ บันทึกข้อมูลการซื้อขาย
- งานประจำ: จัดเตรียมแบบฟอร์มใบฝาก สอบเทียบเครื่องชั่งก่อนเปิดงาน' ชั่ง น้ําหนักขยะรีไซเคิลประเมินราคาลงในใบฝากเพื่อส่งต่อให้บันทึกลง ในสมุดคู่ฝาก/ระบบ ทวนสอบใบฝาก สรุปรีมาณรวมจากใบฝาก เพื่อตรวจสอบกับร้านรับซื้อของเก่า จดบันทึกลงในสมุดบัญชีรายการของธนาคารขยะ

****การดำเนินงานควรมีผู้ช่วยในการทํางานเพื่อช่วยในการชั่ง น้ําหนักและ บันทึกข้อมูล**

4) คณะทํางานฝ่ายประชาสัมพันธ์

- หน้าที่: ประชาสัมพันธ์กิจกรรม ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเผยแพร่ข้อมูลที่ เกี่ยวข้องให้แก่สมาชิก รับข้อร้องเรียนจากสมาชิก สร้างแรงกระตุ้นให้ ประชาชนจัดการขยะที่ต้นทางและเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
- งานประจำ: กระจายข่าวประกาศรายเดือน ประชาสัมพันธ์กิจกรรมให้แก่ สมาชิก อธิบายการเข้าร่วมเป็นสมาชิก กระตุ้นสมาชิกในการเข้าร่วมกิจกรรม ติดต่อประสานงานเครือข่าย เช่น โรงเรียน วัด ฯลฯ

5) คณะทํางานฝ่ายตรวจสอบและประเมินผล (Monitoring & Evaluation Officer)

- หน้าที่: ทํารายงานผลการดำเนินงานประจำเดือน ประจำปี วิเคราะห์แนวโน้ม ตรวจสอบความโปร่งใสของบัญชี ตรวจสอบงบการเงินและระบบบันทึกข้อมูล
- งานประจำ: ทวนสอบข้อมูลบันทึก ตรวจสอบการซื้อขาย สํารวจความพึงพอใจ และเสนอแนวทางปรับปรุงรายงานต่อ คณะกรรมการและประชาคม

54

6) คณะทํางานฝ่ายคัดแยกและคลัง คณะทํางานชุดนี้อาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ หรือจะ ให้เป็นคณะทํางานชุดเดียวกับคณะทํางานฝ่ายจัดซื้อ/ฝ่ายขายก็ได้ แต่ธนาคาร ขยะบางที่อาจไม่ได้จําหน่ายขยะให้ผู้ประกอบการทันที หรือต้องการน้ําขยะ มาจัดการเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มมูลค่า

- หน้าที่: ควบคุมการคัดแยก เก็บรักษาขยะรีไซเคิล ป้องกันการเสียหาย/ไฟไหม้/สัตว์รบกวน มีระบบการจัดที่เก็บที่ชัดเจน และจัดทํารายการขยะรีไซเคิล คงคลัง
- งานประจำ: รวมขยะประเภทเดียวกันไว้ด้วยกัน ตรวจสอบคุณภาพและการปะปน ของขยะรีไซเคิล

จัดการเบื้องต้นก่อนส่งขาย จัดหมวดหมู่สต็อก หน่วยงานความ สะดวกในการขนส่ง ประสานกับ
ผู้ประกอบการ/ร้านรับซื้อขยะ ตรวจสอบความ ถูกต้องของปริมาณขยะระหว่างบันทึกขยะ
คงคลังกับร้านรับซื้อ

3.5.3 วิธีการคัดเลือกคณะกรรมการและคณะกรรมการงานธนาคารขยะชุมชน

คณะกรรมการธนาคารขยะ

ชุมชน และคณะกรรมการงานธนาคารขยะชุมชน ควรให้

ชุมชนมีส่วนในการคัดเลือก และควรใช้รูปแบบที่มีความโปร่งใส วิธีการคัดเลือก ทั้งนี้สามารถทำได้
หลากหลายวิธี ขึ้นกับความพร้อมของแต่ละพื้นที่ ในกรณี พื้นที่ที่สมาชิกยังไม่พร้อมประชุมเลือกตั้ง และธนาคาร
ขยะเป็นโครงการของเทศบาล หรือ อบต. ดังนั้น เทศบาล หรือ อบต. สามารถออกคำสั่งแต่งตั้งคณะ
กรรมการได้ โดยอาจคัดเลือก กรรมการจากกลุ่มแกนนำในชุมชนมาเป็นคณะกรรมการและคณะกรรมการ ส
สำหรับธนาคารขยะ ที่มีความเข้มแข็ง สมาชิกสามารถมีส่วนร่วมในการคัดเลือกกรรมการโดยลงคะแนนในที่ประชุม
เป็นวิธีที่ดีที่สุด จัดประชุมชุมชนประกาศวาระ ตั้งคณะกรรมการธนาคารขยะ เสนอชื่อผู้สมัคร หรือผู้ถูกเสนอชื่อ
ให้สมาชิกที่เข้าร่วมประชุมลงคะแนน และท
ำบันทึกประชุมเป็นหลักฐาน

คุณสมบัติที่ควรมีของคณะกรรมการและคณะกรรมการงาน คือ มีความซื่อสัตย์ โปร่งใส มีเวลาว่างสม่ำเสมอ
สามารถอ่าน-เขียนเอกสารได้ มีทักษะด้านบัญชี และเป็นที่ยอมรับในชุมชน ระยะเวลาในการด
ำรงต
ำ
แหน่ง 2-4 ปี แล้วแต่ตามในระเบียบประกาศ และสามารถด
ำรงต
ำ
แหน่ง ได้ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน เพื่อ
ป้องกันการผูกขาดต
ำ
แหน่ง รวมทั้งเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ เข้ามามีส่วนร่วม

แต่งตั้ง

กำกับดูแล/สนับสนุน

คัดเลือก
ผู้แทน

การจัดตั้ง/ควบคุมการทำงาน
การมีส่วนร่วมของสมาชิก

ความร่วมมือของคนในชุมชน

56

- กำหนดกติกาและระเบียบ ในการดำเนินงานธนาคารขยะจัดทํานโยบายและข้อ บังคับ ประกอบด้วย กติกาการรับขยะ เกณฑ์การเป็นสมาชิก การได้รับสิทธิ/การ งดสิทธิ กรณีใดที่ ำเนินการร่วมกับกองทุน และต้องมีการทบทวนนโยบาย กติกา และ เกณฑ์เป็นระยะ รวมทั้งการกําหนด ขั้นตอนการปฏิบัติงานมาตรฐานสําหรับการรับ ซื่อขยะและฝากรายได้เข้าธนาคาร
- วางแผนและประชาสัมพันธ์กําหนดรูปแบบการรับสมัครสมาชิก กําหนดเกณฑ์ สมาชิก สิทธิประโยชน์ ราคาการซื้อขายขยะ รายละเอียดบัญชี และสรุปรายงาน ขาย/ปริมาณ/ราคาตลาด พร้อมเผยแพร่ให้สมาชิก รวมทั้งการจัดทําแผนสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ธนาคารขยะให้คนในชุมชนรับทราบ โดยผ่านใบปลิว โปสเตอร์ เสียงตามสาย ช่องทาง Social ของกลุ่มชุมชน
- จัดการรับซื้อ/คัดแยก/ชั่ง น้ําหนัก/บันทึกข้อมูล กระบวนการรับขยะรีไซเคิล การ กําหนดวันและ เวลาเปิด-ปิดจุดรับซื้อขยะ มาตรฐานการชั่ง (เครื่องชั่ง สอบเทียบ) ในรายการบันทึกชนิดและน้ําหนักขยะ และการบันทึกเข้าระบบ/ สมุดคู่ฝากรวมทั้ง การทวนสอบ การตรวจสอบสต็อก และการจัดเรียง วัสดุเตรียมส่งขาย รวมทั้งประสาน การขนส่ง
- ดูแลบัญชีและสมุดคู่ฝาก บัญชีรายรับ-จ่ายรายงานการซื้อขาย ข้อมูลการเบิกจ่าย ค่าตอบแทน การซื้อวัสดุอุปกรณ์ ค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องมีการตรวจสอบ ภายใน/ภายนอก และสรุปให้สมาชิก รับทราบอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้
- จัดอบรมและสร้างการมีส่วนร่วม กิจกรรมฝึกสอนการคัดแยก ข้อดีของการ รีไซเคิล การใช้ธนาคาร ขยะ และการสร้างแรงจูงใจ
 - ประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นและผู้รับซื้อขยะรีไซเคิล สร้างความสัมพันธ์ เจรจรรยา ทํา สัญญาซื้อขาย และรายการราคาและประเภทของขยะรีไซเคิลที่รับซื้อ

การจัดทำระเบียบธนาคารขยะ เพื่อใช้ในการกำกับดูแลการดำเนินงานของ

ธนาคารขยะ ทำให้การบริหารงานมีความชัดเจน โปร่งใส และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะ ต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน เพื่อให้ทุกฝ่ายปฏิบัติเหมือนกัน รายละเอียดระเบียบธนาคารขยะ ควรประกอบด้วย

- **ข้อความทั่วไป** วัตถุประสงค์ประสงค์ในการจัดตั้งธนาคารขยะ
- **โครงสร้างของธนาคารขยะ** คณะกรรมการบริหาร/ คณะกรรมการธนาคารขยะ/ คณะทำงาน ควรมีการระบุรายชื่อ ตำแหน่งในโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และบทบาท การทำงาน
- **ระเบียบสมาชิก** การกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครสมาชิก การลงทะเบียน การได้รับสิทธิหน้าที่ของสมาชิก และเพิกถอนสิทธิ การลาออก
- **ระเบียบการดำเนินงาน** วิธีการรับซื้อขยะและการบันทึกบัญชี การกำหนดวัน-เวลา เปิดทำการ เงื่อนไขการฝาก การถอนเงิน การปันผล การกำหนดการหักค่าใช้จ่าย ในการดำเนินการ การกำหนดเกณฑ์การเบิกค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เช่น ค่ายานพาหนะ ค่าอาหารและเครื่องดื่มของ คณะทำงาน เป็นต้น
- **การจัดเก็บเอกสาร** ต้องมีการจัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ใบฝากขยะ บัญชี รายวัน บัญชีสรุปลยอดวัสดุ บัญชีเงินฝากสมาชิก ให้มีการกำหนดวิธีและสถานที่จัดเก็บ รวมทั้งกำหนดระยะเวลาในการจัดเก็บ
- **การสรุปการซื้อขายขยะ** การสรุปปริมาณขยะ สรุปยอดการซื้อขาย สรุปยอดเงิน รายรับ – รายจ่าย การเงินเข้าบัญชี ควรมีการกำหนดหน้าที่และวิธีการให้ชัดเจน ในการดำเนินงาน
- **การรายงานบัญชีและการตรวจสอบ** การจัดทำรายงานยอดเงินในบัญชีธนาคาร ขยะรายเดือน และรายปีงบประมาณ สรุปผลการดำเนินงาน ระบบการตรวจสอบ การเงิน การบัญชี และการพัสดุ การเผยแพร่ผลการดำเนินงานและการตรวจสอบ ธนาคารขยะ

โดยการเลือกตั้งจากสมาชิก/ประชาคมหมู่บ้าน

- **การประชุม:** คณะกรรมการควรจัดการประชุมอย่างน้อยเดือนละครั้ง และควรมีการรายงานผลการดำเนินงานการซื้อขายขยะในแต่ละเดือนให้คณะกรรมการและ สมาชิกทราบ
- **รูปแบบการตัดสินใจ:** ใช้เสียงข้างมากจากการโหวตของสมาชิก โดยจำนวนสมาชิก ที่เข้าร่วมประชุม ไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด และควรมี คำนวณมากกว่าร้อยละ 50 ของผู้เข้าร่วมประชุม กรณีเรื่องสำคัญเกี่ยวข้องกับการ เปลี่ยนแปลงระเบียบของธนาคารขยะชุมชนจะต้อง ผ่านมติที่ประชุมใหญ่เท่านั้น เช่น
การเปลี่ยนนโยบายการเงิน การโอนเงินไปลงทุน การปรับเปลี่ยนสวัสดิการ เป็นต้น ให้เสนอระเบียบที่ขอเปลี่ยนแปลงให้ทางที่ประชุมได้รับทราบ และพิจารณาแก้ไข เปลี่ยนแปลงระเบียบข้อบังคับ โดยระเบียบที่ขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงต้องไม่ขัดต่อ หลักกฎหมายทั่วไปและระเบียบทางราชการ ทั้งนี้ ควรแจ้งสมาชิกล่วงหน้าให้เข้า ประชุมอย่างน้อย 1-2 สัปดาห์
- **องค์ประกอบความโปร่งใส:** ประกาศงบการเงินรายเดือนให้สมาชิกรับทราบ แสดง สมุดคู่ฝาก/บันทึก รายละเอียดต่างๆ เมื่อร้องขอ
- **การเปิดบัญชีและการถอนเงิน:** การเปิดบัญชีกลางของธนาคารขยะควรเปิดบัญชี ธนาคารพาณิชย์หรือ อสหกรณ์ในพื้นที่เพื่อลดการถือเงินสด โดยแจ้งความประสงค์ กับเจ้าหน้าที่ธนาคารว่าต้องการ เปิดบัญชีร่วมกัน 3 ชื่อ โดยควรเลือกผู้แทน คณะกรรมการจำนวน 3 ท่านที่มาจากองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น และชุมชน/ หมู่บ้าน อย่างน้อย 2 แห่ง ดำเนินการเปิดบัญชีในนาม “ธนาคารขยะ...ระ มชช...”
และกำหนดเงื่อนไขการถอนเงินจากบัญชีกลางต้องมีลายมือชื่อของผู้มีอำนาจ อย่างน้อย 2 คน สําหรับการถอนเงินที่นอกเหนือจากการซื้อขายขยะ เช่น การโอนเงิน ไปจ่ายสวัสดิการให้สมาชิก การโอนเงินไปจัดกิจกรรม รวมการโอนเงินไปใช้ประโยชน์ นอกเหนือจากกิจกรรมของธนาคารขยะ ต้องมีการทําสัญญาเอกสารขออนุมัติประกอบการ ถอน หรือการลงนามรับทราบการถอนเงินจากสมาชิก
- **การตรวจสอบ:** ตรวจสอบภายในอย่างสม่ำเสมอ และจัดให้มีการตรวจสอบ ภายนอกประจำปี อาจ ให้ฝ่ายการเงินและบัญชีขององค์กรปกครองท้องถิ่นช่วยใน การตรวจสอบ

มาตรการป้องกันการทุจริต ข้อกำหนดและกฎระเบียบ

• ผู้

นำและคณะทำงานต้องโปร่งใส สามารถตรวจสอบข้อมูลได้

• เฝ้าระวังรายการและ การดำเนินงาน ที่ผิดปกติหรืออาจมีลักษณะเป็น การทุจริต

• เปิดเผยแพร่ผลการ ดำเนินงานอย่าง สม่ำเสมอ และจัดสรรผล

ประโยชน์ อย่างเป็นธรรม

• คุ้มครองข้อมูลสมาชิก และจัดเก็บ บันทึกบัญชี อย่างเป็นระบบตาม แนวทางองค์กรปกครอง ท้องถิ่น

• ปฏิบัติตามมาตรฐานความ ปลอดภัย และข้อบังคับด้าน การจัดการขยะ และการรีไซเคิล

ผู้มีสิทธิสมัครเป็นสมาชิกธนาคารขยะต้องมีคุณสมบัติตามที่คณะกรรมการได้กำหนด คณะกรรมการต้องร่วมกันกำหนดเงื่อนไขของการได้รับสิทธิภายหลังการเป็นสมาชิก โดยต้องมี การกำหนดจำนวนครั้งของการเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละปี เพื่อให้สมาชิกเข้าร่วมอย่างต่อเนื่อง และมีการระดมเงินคงเหลือในบัญชีขั้นต่ำเพื่อเป็นการรักษาสิทธิสมาชิก

สำหรับสิทธิประโยชน์และสวัสดิการสังคมที่สมาชิกจะได้รับนั้น จะเป็นไปตามที่ระเบียบ ธนาคารขยะได้กำหนดไว้ สิทธิประโยชน์และสวัสดิการขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและการตกลง ระหว่างคณะกรรมการธนาคารขยะ สมาชิก และประชาชนในพื้นที่ ผ่านการประชุมร่วมกัน ในการกำหนดสวัสดิการ สิทธิคุ้มครอง การต่ออายุสมาชิก และผลประโยชน์อื่น ๆ ซึ่งสิทธิ ประโยชน์และสวัสดิการสังคมที่สมาชิกได้รับนั้นเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนสมัครเข้าร่วม เป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นและกระตุ้นให้สมาชิกนําขยะรีไซเคิลมาฝากอย่างต่อเนื่อง เช่น การรับสิทธิ การคุ้มครองสวัสดิการขยะประกันชีวิต สวัสดิการขยะเพื่อการฌาปนกิจ การรับสิทธิสวัสดิการ ค่ารักษาพยาบาล และผลประโยชน์ด้านสังคมอื่น ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ เมื่อการรวมกลุ่มมีจำนวนสมาชิกมากขึ้น ทําให้เกิดโอกาสในการต่อรอง หรือการขอรับผลประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในพื้นที่ เนื่องจากการรวมกลุ่มจะมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก ดังนั้น จึงสามารถร่วมกันกำหนด เป้าหมายในการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนได้

60

การเงินและบัญชีเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงานธนาคารขยะชุมชน เพราะสะท้อน ทั้งความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และแรงจูงใจของสมาชิก ซึ่งระบบการจ่ายผลตอบแทนและ การบริหารบัญชีที่โปร่งใสและมีมาตรฐาน จะช่วยสร้างความไว้วางใจจากสมาชิก กระตุ้นให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม และทําให้ธนาคารขยะดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยที่ ' ่วไปสามารถ ' แบ่งการบริหารเงินออกเป็นประเด็นหลักดังนี้

1) การจ่ายผลตอบแทนให้สมาชิก

- ใช้ระบบ ฝาก-ถอน เสมือนบัญชีธนาคาร โดยสมาชิกนําขยะรีไซเคิลมาฝาก เจ้าหน้าที่ชั่ง น้ําหนักและคํานวณราคา ก่อนบันทึกลงสมุดคู่ฝาก
- สมาชิกสามารถ "ถอนเงิน" ได้ตามเงื่อนไขที่กำหนด เช่น ถอนทันทีหลังฝาก หรือถอนกรณีมีความจําเป็นต้องใช้สวัสดิการ
- นอกจากการรับเงินสด บางชุมชนยังใช้ระบบแลกเปลี่ยน เช่น แลกเป็นของใช้ ในครัวเรือน หรือ ไข่ไก่

2) การบริหารบัญชีรายรับ-รายจ่าย

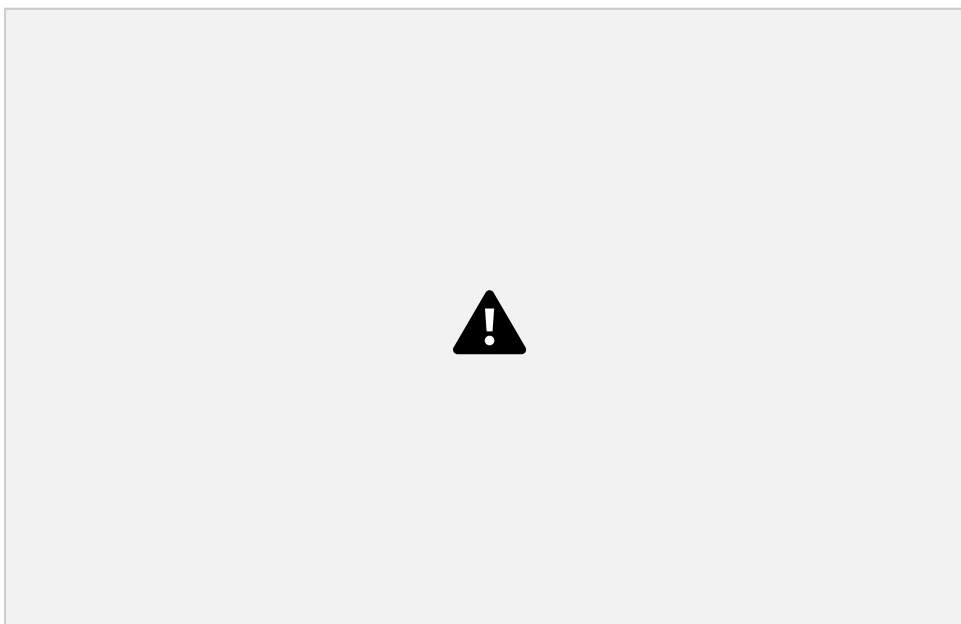
- รายรับ: มาจากการจําหน่ายขยะรีไซเคิลให้ผู้ประกอบการรับซื้อขยะ เงินทุน สนับสนุนจากหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานเอกชน หรือเงิน สมทบจากชุมชน และดอกเบี้ยจากการฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์หรือสหกรณ์
- รายจ่าย: ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าบํารุงสถานที่ ค่าดำเนินงานเจ้าหน้าที่ ค่าขนส่ง และ การจ่ายผลตอบแทนและสวัสดิการแก่สมาชิก
- ต้องจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำเดือน และสรุปผลทุกเดือนเพื่อรายงาน ต่อคณะกรรมการและชุมชน

3) เงินกองกลางและการแบ่งผลประโยชน์

- มีการประชุมร่วมกันระหว่างคณะกรรมการและสมาชิกเพื่อปันเงินบางส่วนมาใช้ ส❖หรับการซ่อมแซมอุปกรณ์ จัดกิจกรรมให้สมาชิก หรือรองรับค่าใช้จ่ายฉุกเฉิน • เงินกองกลางยังสามารถ❖ไปใช้ประโยชน์สาธารณะ เช่น สนับสนุนกิจกรรม โรงเรียน กิจกรรมชุมชน พัฒนาพื้นที่ หรือเป็นกองทุนสิ่งแวดล้อม
- เมื่อสิ้นรอบปี หากธนาคารขยะมี❖ไร สามารถแบ่งปันเป็น เงินปันผล ให้กับ สมาชิกตามสัดส่วนการฝากขยะ

4) การบริหารสภาพคล่อง

- เนื่องจากการด❖ำเนินงานของธนาคารขยะ การเงินต้องไม่ขาดมือ เพราะต้อง พร้อมจ่ายสมาชิก จึงต้องมีการบริหารสภาพคล่องโดยก❖ำหนด “เงินสดส❖ำรอง ขั้นต❖ำ” ซึ่งอาจใช้วงเงิน 20–30% ของยอดการซื้อขายรายเดือน
- แบ่งเงินออกเป็น 2 ส่วนชัดเจน คือ เงินสมาชิก (เงินฝาก) และเงินกองทุน/ เงินบริหารงาน/ ก❖ำไรสะสม โดยเงินสมาชิกห้าม❖ไปใช้จ่ายใด ๆ นอกจากจ่าย คืนสมาชิก
- ขยะรีไซเคิลที่รับซื้อมาจากสมาชิกควรรีบท❖ำเนินการจ❖ำหน่ายออกให้ผู้ประกอบ การ/ ร้านรับซื้อขยะรีไซเคิล เพื่อกลับมาเป็นเงินสดหมุนเวียน ไม่ควรสะสมไว้ จ❖ำนวนมาก เนื่องจากท❖ำให้เสียสภาพคล่องทางการเงินได้ และลดความเสี่ยง จากการเปลี่ยนแปลงราคาขยะ

62

กรณีการบริหารการเงินและผลตอบแทนของธนาคารขยะเพื่อการพาณิชย์ หรือ กองทุนสวัสดิการชุมชน ต้องเน้นความโปร่งใส ปลอดภัย และยั่งยืน ควรด❖ำเนินการดังนี้

1) แบ่งบัญชีออกเป็น 2 กองทุนชัดเจน เพื่อความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ควร แยกเงินเป็น 2 ส่วน คือ บัญชีรายรับ–รายจ่ายจากการขายขยะ และบัญชีกองทุนสวัสดิการ ฅาปนกิจ/ กองทุนสวัสดิการชุมชน ทั้งสองบัญชีไม่ควรปะปนกัน และควรมีผู้ตรวจสอบจาก ฅณะกรรมการอย่างน้อย 3 คน

2) จัดสรรรายได้จากการขายขยะเป็นสัดส่วน โดยรายได้จากการขายขยะนำมา จัดสรรเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คั้นเป็นเงินออมของสมาชิกตามปริมาณการขายขยะในแต่ละ รอบ ส่วนที่ 2 รายได้จัดสรรเข้ากองทุน ตามสัดส่วนที่กําหนดจากการประชุม และส่วนที่ 3 ค่า บริหารจัดการ ค่าดําเนินงาน ทั้งนี้ สัดส่วนสามารถ ปรับได้ตามที่ชุมชนเห็นชอบผ่านมติการ ประชุม

3) การจ่ายผลตอบแทนให้สมาชิก กรณีมีเหตุการณ์เสียชีวิต/ เจ็บป่วย หรือกรณี อื่นๆ ตามที่กองทุนกําหนด ดังนั้น กองทุนควรกําหนดเกณฑ์อย่างชัดเจน เช่น ต้องเป็นสมาชิก ไม่น้อยกว่า 6–12 เดือน ต้องมีการ จ่ายรายรับให้สมาชิกโดยการกําหนดจํานวน ครั้งหรือยอดเงินที่ต้องมีในบัญชีนั้นดํา มี การแจ้งจํานวนค่าช่วยเหลือต่อรายให้ชัดเจน บางที อาจกําหนดเป็นค่าคงที่ บางทีอาจแปรตามจํานวน สมาชิก และการกําหนดช่องทางจ่าย เช่น

ออกเช็ค เงินสดพร้อมใบเซ็นรับเงิน การรับมอบในพื้นที่จัดงานศพ

4) การกําหนดระเบียบปฏิบัติของกองทุนฌาปนกิจ ประกอบด้วย คุณสมบัติสมาชิก ค่าบํารุงหรือ การออมขั้นต่ำ หลักเกณฑ์การจ่ายผลประโยชน์ ขั้นตอนพิจารณาการช่วยเหลือ เป็นต้น ทั้งนี้ กองทุน ฌาปนกิจอาจมีการจัดเก็บเพิ่มเติมตามจํานวนผู้เสียชีวิต โดยจะมีการ กําหนดการจัดเก็บเงินเพิ่มเติมในรูปแบบต่างๆ

5) กองทุนควรมีการตรวจสอบบัญชีประจำปี และการจัดทำรายงานต่อที่ประชุมใหญ่ ทั้งนี้ ข้อบังคับ ควรประชุมรับรองโดยสมาชิกทั้งหมด รวมทั้ง มีการวางแผนบริหารจัดการ ในกรณี หากเงินกองทุนไม่ เพียงพอ

ต้องอาศัยความทุ่มเทของคณะกรรมการและคณะทํางาน

ปฏิบัติ ซึ่งอาจต้องใช้เวลาและแรงงานอย่างต่อเนื่อง การจัดสรรค่าตอบแทน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยสร้างแรงจูงใจและความยั่งยืน โดยปกติแล้วจะใช้ เงินส่วนต่างหรือกําไรสุทธิ จากการจําหน่ายขยะรีไซเคิลหลังหักค่าใช้จ่ายและผลตอบแทน สมาชิกมาใช้ในการจ่ายค่าตอบแทน โดยค่าตอบแทนอาจจะไม่ได้จัดสรรให้ในรูปแบบของเงิน แต่อาจ เป็นสวัสดิการอาหารเครื่องดื่ม และค่าเดินทาง แนวทางการดําเนินการมีดังนี้:

- **กําหนดสัดส่วนที่ชัดเจน** การกําหนดสัดส่วนขึ้นกับการประชุมคณะกรรมการและ สมาชิกให้ความเห็นชอบร่วมกัน โดยการกั้นเงินกําไรสุทธิเป็นเงินกองกลาง เช่น 30% เพื่อพัฒนาธนาคารขยะ, 20% เพื่อกิจกรรมสาธารณะ, 20% เพื่อค่าตอบแทน กรรมการและเจ้าหน้าที่ และ 30% เป็นเงินปันผลสมาชิก เป็นต้น
- **หลักเกณฑ์การจ่ายค่าตอบแทน** อาจจ่ายเป็นรายเดือน รายไตรมาส หรือปีละครั้ง ตามผลประกอบการ โดยค่าตอบแทนอาจจํานวนตามตำแหน่ง หรือจ่ายในอัตรา เท่ากัน หรือแบ่งตามสัดส่วนการมีส่วนร่วม

- **การใช้ระบบอนุมัติจากคณะกรรมการ** ต้องมีมติคณะกรรมการธนาคารชยะรับรอง และบันทึกในรายงานการประชุม มีการเปิดเผยข้อมูลต่อสมาชิกเพื่อสร้างความ โปร่งใส
- **ข้อควรระวัง** คือ การจ่ายค่าตอบแทนซึ่งเป็นรายจ่ายของเงินกองกลางต้องไม่ กระทบต่อผลตอบแทนของสมาชิก และไม่ทำให้ระบบขาดทุน ค่าตอบแทนควรอยู่ ในระดับเหมาะสม เพื่อไม่ให้กลายเป็นภาระของกองทุน

โดยสรุป การเงินส่วนต่างจากการขายชยะมาใช้จ่ายเป็นค่าตอบแทนกรรมการหรือ เจ้าหน้าที่ เป็นแนวทางที่ทำได้ แต่ต้องผ่านความเห็นชอบของชุมชน มีเกณฑ์การจัดสรรที่ชัดเจน โปร่งใส และสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของบุคคลากรกับประโยชน์รวมของสมาชิกและชุมชน

64

การตรวจสอบความพร้อมก่อนจัดตั้งธนาคารชยะอย่างมีประสิทธิภาพ เน้นการเตรียม ความพร้อมในด้านนโยบาย โครงสร้าง พื้นที่ และความร่วมมือในชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถ นไปใช้ประเมินตนเองว่าชุมชน “พร้อมเริ่มต้นหรือยัง” โดยการให้ชุมชนท ำเครื่องหมาย , , หรือ (อยู่ระหว่างด ำเนินการ) ในการประเมินความพร้อมของตนเองในแต่ละช่อง เพื่อให้เห็น ภาพรวมว่าต้องเร่งด ำเนินการในส่วนใดก่อนการเปิดตัวธนาคารชยะอย่างเป็นทางการ

หมวดที่ 1: ด้านนโยบายและการสนับสนุนจากท้องถิ่น

บริหาร

การรับรองแนวคิดจาก เทศบาล/อบต.

ได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นหรือมติคณะ ผู้

นโยบายท้องถิ่นที่สอดคล้อง มีแผนจัดการชยะชุมชน หรือแผนลดการ
ฝังกลบ

ผู้รับผิดชอบประสานงาน ระบุชื่อหน่วยงานและผู้ประสานงานหลัก ชัดเจน

แหล่งงบประมาณเริ่มต้น' มีงบประมาณสนับสนุน เช่น งบ อปท.,
CSR, หรือเงินสมทบชุมชน

หมวดที่ 2: ด้านชุมชนและการมีส่วนร่วม

การประชุมชี้แจงแนวคิด มีผู้เข้าร่วมประชุมหลากหลายกลุ่ม เช่น ผู้ด ำเนินการอาสาสมัคร
สมาชิกในชุมชน

กลุ่มอาชีพต่างๆ และจ ำนวนไม่น้อยกว่า
กึ่งหนึ่งของจ ำนวนครัวเรือนทั้งหมด

ความเข้าใจและการยอมรับ ชุมชนยอมรับแนวคิดธนาคารขยะ
ผลจากการสำรวจ/มติจากการประชุม

คณะทำงานแกนนำ มีอาสาสมัครหรือคณะทำงานแกนนำ อย่างน้อย 5-7 คน พร้อม
เป็น “ทีมก่อตั้ง”

หมวดที่ 3: ด้านสถานที่และความพร้อมของพื้นที่

พื้นที่เหมาะสม อยู่ในจุดที่ชุมชนเข้าถึงได้ และไม่รบกวน ผู้อยู่อาศัย

ความสะดวกในการขนถ่าย ทางเข้า-ออกสะดวก และรถรับซื้อสามารถ เข้าถึงได้

โครงสร้างพื้นฐานเบื้องต้น มีหลังคา, พื้นคอนกรีต, และระบบน้ำ +ระบบายน้ำ

แผนปรับปรุงพื้นที่ มีแผนการปรับปรุง เช่น ติดตั้งป้ายชื่อ ธนาคารขยะ หากต้องมีการจัด
เก็บ

ต้องมีการวางพื้นที่การจัดเก็บขยะ

หมวดที่ 4: ด้านตลาดและเครือข่ายผู้รับซื้อ

ไซเคิลที่ชัดเจน

ผู้รับซื้อประจำ/ร้านรับซื้อ ขยะรีไซเคิล
มีข้อมูลติดต่อและเงื่อนไขการรับซื้อขยะ

ข้อมูลราคา มีข้อมูลราคาขยะรีไซเคิลจากร้านรับซื้อ เพื่อใช้เป็นฐานในการตั้งราคารับฝาก

66

แนวทางการขนส่งขยะ มีแผนการขนส่งขยะไปยังจุดจำหน่าย เช่น ใช้รถของร้านรับซื้อ หรือ
ของอปท.

หมวดที่ 5: ด้านระบบบริหารจัดการเบื้องต้น

มีการระบุบทบาทหน้าที่ของทุกตำแหน่ง

คณะกรรมการบริหาร/คณะทำงานธนาคารชัดเจน
ขยะชุมชน

ร่างระเบียบดำเนินงาน มีร่างระเบียบครอบคลุมการรับ-จ่าย, การฝาก-ถอน, และการ

แบบฟอร์มเอกสาร เตรียมแบบฟอร์มเบื้องต้น เช่น ใบฝากขยะ และสมุดบัญชีสำหรับสมาชิก
คณะกรรมการและสมาชิกหลัก
แผนฝึกอบรมเพื่อพัฒนา ทักษะ
มีแผนการฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานสำหรับ

หมวดที่ 6: ด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย

แผนจัดการของเสีย มีแผนจัดการน้ำเสียหรือขยะตกค้าง
โดยขนส่งเทศบาล/ อบต. หรือจัดกำจัด
ที่ถูกต้อง

อุปกรณ์ความปลอดภัย มีการเตรียมอุปกรณ์ความปลอดภัย
สำหรับผู้ปฏิบัติงาน เช่น หน้ากากอนามัย
ถุงมือ และรองเท้าบูทยาง

ทดสอบระบบ 1-2
ครั้ง
เพื่อรวบรวม
ปัญหา
และข้อเสนอแนะ

68

สำรวจพื้นที่
และจัดตั้งทีมงาน ประชุมผู้มี
ส่วนได้ส่วนเสีย และแต่งตั้งคณะกรรมการ ธนาคารขยะ

พัฒนาระบบ

และเครื่องมือ

จัดทำกฎระเบียบ

คู่มือการทำงาน และ วางระบบบัญชี
ให้พร้อมใช้

ดำเนินงานประจำ รับซื้อ-ส่งขาย
ขยะ

ตรวจสอบบัญชี

และจัดกิจกรรมพิเศษ

เปิดดำเนินการ อย่างเป็นทางการ

ประชาสัมพันธ์ในชุมชน

และเริ่มเปิดบัญชี

รับสมาชิก

ติดตามและ
ประเมินผล
ประเมินผลทุก
ไตรมาส
(การเงิน, ปริมาณ
ขยะ)
เพื่อปรับปรุงระบบ

ก

ารด๑ำเนินงานและการจัดการธนาคารขยะชุมชน เป็นกระบวนการ

ส๑ำคัญที่ท๑ำให้แนวคิดธนาคารขยะเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ไม่เพียง แต่เป็นกลไกในการรับซื้อและแปรสภาพขยะรีไซเคิลให้เกิดคุณค่า ทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นระบบที่ช่วยสร้างวินัยด้านการคัดแยกขยะลดปริมาณขยะ ต้นทาง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน การจัดการธนาคารขยะจึงต้องมีการวางแผนที่เป็นระบบ ตั้งแต่ขั้นตอนการจัดตั้ง การด๑ำเนินงานประจำวัน การบริหารด้านการเงินและบุคลากร ไปจนถึงการติดตามประเมินผลและการพัฒนา ต่อยอด ทั้งนี้เพื่อให้ธนาคารขยะสามารถด๑ำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง

1) **ประชาสัมพันธ์และรับสมัครสมาชิก** โดยเชิญชวนครัวเรือนเข้าร่วม ผู้ที่สนใจ กรอกรายละเอียดลงในใบสมัคร ฝากเงิน และลงนามรับทราบในข้อตกลงในการซื้อขาย การฝากเงิน การเบิกจ่ายจากธนาคารขยะ จากนั้นเจ้าหน้าที่ธนาคารขยะจะให้เลขที่แก่ สมาชิก พร้อมทั้งลงรายละเอียดในหน้าบัญชีสมุดคู่ฝาก

2) **การรับซื้อขยะ การชั่ง น้๑ำหนัก และการบันทึกบัญชี** สมาชิกน๑ำขยะรีไซเคิล มาขาย คณะท๑ำงานชั่ง น้๑ำหนัก ด้วยเครื่องชั่งมาตรฐาน จากนั้น น้๑ำหนักขยะตามประเภท และบันทึกผลในใบน๑ำฝาก/ ใบรายการซื้อขาย โดยบันทึกเป็นปริมาณน้๑ำหนักของขยะ แต่ละประเภท และน๑ำไปส่ง

ให้เจ้าหน้าที่พร้อมสมุดบัญชีของสมาชิก (คล้ายสมุดบัญชี ธนาคาร) เพื่อให้เจ้าหน้าที่แปลงมูลค่าเงินฝากของชยะเป็น “ยอดเงินฝาก” ของสมาชิก

และจัดบันทึกยอดเงินฝากลงในสมุด ส่วนใบเงินฝากเก็บไว้ที่คณะทำงานเพื่อตรวจสอบ การคิดเงิน ทั้งนี้ควรให้สมาชิกเจ้าของบัญชีร่วมตรวจสอบความถูกต้องในการคำนวณเงินเพื่อป้องกันปัญหากรณีที่ต้องการถอนเงินจากบัญชี ควรแจ้งเจ้าหน้าที่เพื่อทำการ ถอนเงิน และเจ้าหน้าที่จะได้ลงบันทึกในสมุดบัญชีของสมาชิก เพื่อเก็บเป็นหลักฐาน

ทั้งนี้ควรให้สมาชิกลงนามรับทราบท้ายยอดฝาก-ถอนในแต่ละครั้ง เพื่อใช้เป็นหลักฐาน 70

1. การสมัครเป็นสมาชิก
2. การขายชยะกับธนาคาร
ความสะอาดและการคัดแยกชนิดชยะ
4. การชั่ง น้ำหนักและแปลงมูลค่า

3. คณะทำงานตรวจสอบ

5. เจ้าหน้าที่บันทึก

ข้อมูลการนำฝาก 6. สมาชิกตรวจสอบความถูกต้อง 3) การฝาก-ถอน กรณีการฝาก เจ้าหน้าที่จะบันทึกยอดเงินจากการฝาก นำมาชดเชยเข้าบัญชีสมาชิก ซึ่งจำนวนเงินที่ฝากต้องตรงกับใบฝาก สมาชิกสำหรับกรณีการถอน สมาชิกสามารถถอนเงินสดจากบัญชีได้ตามยอดที่มีอยู่หรือจำนวนขั้นต่ำตามที่ตกลงกัน และควรกำหนดรอบการถอน เช่น สามารถแจ้งถอนได้ในวันที่มีการซื้อขายชยะ เพื่อความสะดวกในการบริหารเงินสด กรณีมีความจำเป็นต้องถอนเงินจากบัญชีนอกเหนือเวลาที่กำหนด ควรกำหนดแนวปฏิบัติและรูปแบบการดำเนินการให้ชัดเจน เพื่อให้สมาชิก จะได้รับทราบและปฏิบัติตาม

71

1) การจัดทำเอกสารทะเบียนคุมสมาชิก หลังจากดำเนินการกิจกรรมธนาคารชยะ เสร็จสิ้น เจ้าหน้าที่จะต้องรวบรวมใบสมัครสมาชิกมาลงรายละเอียดในเอกสารทะเบียนคุม สมาชิก เพื่อเก็บข้อมูลจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่เข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้ง

2) รวบรวมและจำหน่ายชยะไร้ไซเคิล เจ้าหน้าที่คัดแยกประเภทชยะ และตรวจสอบ ความถูกต้องของปริมาณรวมของชยะแต่ละประเภทให้ตรงกับใบฝาก ดำเนินการรวบรวม/ จัดเก็บชยะที่ทางธนาคารรับซื้อ มา ติดต่อผู้รับซื้อชยะรายใหญ่หรือโรงงานไร้ไซเคิลเพื่อทำการ ขายชยะ ทั้งนี้อาจจะให้รถของผู้รับซื้อมายังสถานที่ตั้งธนาคาร หรือจะรวบรวมและเก็บขน ไปยังร้านรับซื้อชยะก็ได้ ตามบริบทของแต่ละพื้นที่ ซึ่งควรรับผิดชอบดำเนินการเพื่อป้องกันปัญหา การเปลี่ยนแปลงราคาชยะ

3) จัดการทางการเงิน เจ้าหน้าที่ตรวจสอบยอดรวมการซื้อขาย การฝาก-ถอนจาก รายละเอียดในเอกสารสรุปการฝาก ตรวจสอบยอดรายจ่ายให้สมาชิกให้ตรงกับใบฝาก บันทึกรายละเอียดสรุปยอดการซื้อขายลงในเอกสารบัญชีของธนาคาร และเอกสารทะเบียน คุมสมาชิกควรมียอดเงินที่ตรงกัน บันทึกรายได้

จากการจัดหาหน่วยขายให้ร้านรับซื้อของเก่าลง บัญชีรายรับ-รายจ่ายของธนาคาร หากมีค่าใช้จ่ายให้ถอนออก จากบัญชีกลาง ทว่าการสรุปรวม รายรับ-รายจ่าย เพื่อให้เงินส่วนต่างเข้าบัญชีกลางของธนาคาร และควรสรุปผลการดำเนินงาน ในแต่ละเดือนส่งให้ประธานตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นแจ้งแก่สมาชิกของธนาคาร กรรมการสามารถนำรายได้ส่วนหนึ่งคืนสมาชิกในรูปแบบสวัสดิการ อีกส่วนหนึ่งใช้พัฒนา กิจกรรมชุมชน เช่น กองทุนสวัสดิการ หรือกิจกรรมสาธารณะประโยชน์

4) การรายงานผลและพัฒนากิจกรรม ควรมีการจัดประชุมสมาชิก เพื่อรายงานผล การดำเนินงาน สรุปยอดเงินรายเดือน/รายปี รายรับและรายจ่ายส่วนกลาง การแจกรางวัลให้แก่สมาชิกที่เข้าร่วมอย่างต่อเนื่อง และสมาชิกที่ยอดสะสมสูงที่สุด การจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการแยกขยะ การรีไซเคิล และการลดขยะต้นทาง

72

1) ทะเบียนสมาชิกธนาคารขยะ – ข้อมูลชื่อ ที่อยู่ หมายเลขสมาชิก ระบุข้อมูลส่วนบุคคลของสมาชิก ประกอบด้วย เลขที่บัญชีสมาชิก ชื่อ-สกุลผู้สมัครที่อยู่หรือชุมชนที่พักอาศัย หมายเลขโทรศัพท์

2) สมุดบัญชีสมาชิก หรือ สมุดคู่ฝากสมาชิก – ใช้บันทึกรายการธนาคารขยะมาขาย ยอด เงินสะสม การถอนเงิน รายละเอียดประกอบด้วย วันที่/ รายการ (ขายขยะ/ ถอน/ ฝากเงิน)/ ยอดเงินสะสมคงเหลือ/ ลายมือชื่อผู้บันทึก

3) แบบฟอร์มรับซื้อขยะรีไซเคิล หรือ ใบฝากฝาก หรือ ใบบันทึกน้ำหนัก (Weight Slip) – บันทึกวันที่, เลขสมาชิก/ ชื่อสมาชิก/ ประเภทขยะ/ น้ำหนักขยะแต่ละประเภทที่นำมาขาย (กิโลกรัม)/ ราคาขยะที่รับซื้อต่อกิโลกรัม/ มูลค่ารวม (บาท)/ ลายมือชื่อผู้ชั่ง และควรมีสแตมป์เพื่อให้สมาชิกและคณะทำงานเก็บไว้เป็นหลักฐานคนละใบ กรณีที่มีการกำหนดประเภทขยะที่ รับซื้อชัดเจนแล้ว อาจระบุประเภทขยะในใบฝากฝากเพื่อให้ใสเจเพาะน้ำหนักเท่านั้น เพื่อความ สะดวกรวดเร็ว

4) สมุดบัญชีรายรับ-รายจ่ายธนาคารขยะ – ใช้ในการบันทึกรายการรายรับ-รายจ่าย ทั้งหมดของธนาคารขยะ

5) บันทึกการขายขยะ – เป็นหลักฐานการซื้อขายขยะระหว่างธนาคารขยะกับ ผู้ประกอบการ/ร้านรับซื้อขยะรีไซเคิล ควรจดบันทึกยอดรวมการขายทั้งปี ปรมาณและมูลค่า ทุกครั้ง รวมทั้งเก็บใบเสร็จหรือใบบันทึกการขายจากร้านค้าสำหรับทุกการทราธุรกรรม เพื่อการ ตรวจสอบ รายละเอียดควรมีการระบุวันที่ขาย/ ผู้รับซื้อ/ ประเภทวัสดุ/ น้ำหนัก (กิโลกรัม)/ ราคาวัสดุต่อกิโลกรัม/ ยอดรวมการขาย

6) สมุดเงินฝากธนาคาร – เป็นบัญชีเงินฝากที่ระบุชื่อธนาคารขยะ โดยเปิดบัญชีกับ ธนาคารพาณิชย์หรือ สหกรณ์ในพื้นที่ โดยให้คณะกรรมการธนาคารขยะมีอำนาจลงนาม

7) รายงานการเงินประจำเดือน/ประจำปี – สรุปรายละเอียดการรับซื้อขยะ รายรับ รายจ่าย เสนอในที่ประชุม และต่อสมาชิก ในรายงานควรมีการชี้แจง จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วม/ ปริมาณขยะที่รับซื้อ แยกประเภท (กิโลกรัม)/ รายจ่ายจากการรับซื้อขยะ/ ปริมาณขยะรีไซเคิล ที่ขายให้ร้านรับซื้อขยะ/ รายได้รวมจากการจำหน่ายขยะ/ ค่าใช้จ่าย/ ยอดคงเหลือ ซึ่งรายงาน ควรจัดทำอย่างง่ายและนำเสนอในที่ประชุมชุมชน เพื่อ

คณะกรรมการ – ระบุการอนุมัติการใช้เงินหรือการตัดสินใจ ทางการเงิน

สิ่ง (กรณีต้องมีการสะสมให้ได้ปริมาณที่เหมาะสมจึงจะขาย ให้ร้านรับซื้อ) – ใช้ใน

/ น้ำหนัก (กิโลกรัม)/ สถานที่เก็บ/ วันที่รับ/ วันครบอายุ (ถ้ามี)

บันทึก เพื่อจัดการการเงินอย่างเป็นระบบ

รายการ

ขายขยะ

ใช้ความ

ปริมาณ

ขยะ

ที่จัดเก็บ

ในคลัง 74

ก่อนหน้า ทะเบียนและสมุดบัญชีสมาชิก บันทึกข้อมูล

ไปขายต่อ ส่วนบุคคลสมาชิก และติดตามยอดเงินสะสม

ให้ผู้ ของสมาชิกแต่ละราย

ประกอบ

การ

แบบฟอร์มรับซื้อขยะรีไซเคิล เป็นหลักฐาน

การรับซื้อ

ระบุประเภท น้ำหนัก

และมูลค่าขยะแต่ละครั้ง

รายงานการเงิน

และบันทึกการประชุม สรุปผลการดำเนินงาน

และมติ ที่ประชุมเพื่อชี้แจงต่อสมาชิก

สมุดเงินฝากธนาคาร

บัญชีเงินฝากในชื่อธนาคารขยะ

บัญชีรายรับ-รายจ่าย

และบันทึกการขายขยะ ติดตามธุรกรรมการเงิน

ทั้งหมด และเป็นหลักฐานการจ่ายขยะ ให้ร้านรับ

ซื้อ

4.4 การกำหนดราคาขยะและการเจรจากับผู้รับซื้อ

ราคาขยะรีไซเคิลมีความผันผวนตามภาวะตลาดและอัตราความต้องการของโรงงาน รีไซเคิล ส่งผลให้ ธนาคารขยะไม่สามารถกำหนดราคาซื้อแบบตายตัว นอกจากนี้ แต่ละพื้นที่ ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของร้าน รับซื้อที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงควรเลือกร้านรับซื้อที่มีรูปแบบการดำเนินงาน การกำหนดราคาที่มีความ สอดคล้องกับบริบทการทำงานของธนาคารขยะ

การกำหนดราคา สามารถทำได้ดังนี้ คณะกรรมการควรติดต่อผู้รับซื้อรายใหญ่

หรือร้านขายของเก่าในท้องถิ่นที่สะดวกต่อการเดินทางหลายๆ ร้านเพื่อ เปรียบเทียบราคา ชนิดของขยะที่รับ ซื้อ และการให้บริการ โดยให้คณะกรรมการ และสมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยส่วนใหญ่ร้านที่ธนาคาร ขยะขายขยะรีไซเคิล ให้ทางผู้รับซื้อหรือร้านรับซื้อของเก่าจะเป็นผู้กำหนดราคาที่รวบรวม ตัด/บด/อัดก้อน และส่ง ให้บริษัท รีไซเคิลเป็นคู่ค้าสำคัญในการรับซื้อและนำไปใช้รีไซเคิลเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ต่อ ดังนั้น การตั้ง ราคา รับซื้อขยะจากสมาชิก ควรพิจารณาจากราคาที่ได้รับข้อมูลจากร้านรับซื้อ หักต้นทุนการขนส่งและ ค่าใช้จ่ายใน การดำเนินการธนาคารขยะ เช่น ค่าวัสดุ ค่าตอบแทนคณะทำงาน/ ค่าเบี้ยเลี้ยง เป็นต้น

เมื่อเลือกร้านรับซื้อได้แล้ว การกำหนดราคาซื้อ-ขายขยะ เนื่องจากราคาซื้อขยะ รีไซเคิลมีการปรับ เปลี่ยนขึ้นลงตามช่วงเวลา ดังนั้น ผู้รับซื้อขยะควรให้ความร่วมมือในการ ประกันราคา กรณีที่ธนาคารขยะสอบถาม ราคาล่วงหน้า แต่มาขายหลังจากดำเนินการเสร็จ ซึ่งระยะเวลาอาจจะห่างกัน 2-3 วัน ราคาขยะอาจมีการ เปลี่ยนแปลงได้ จึงควรมีการจัดทำ เอกสารการประกันราคาการรับซื้อขยะจากธนาคารขยะ กำหนดระยะเวลา

ในการยืนยันราคา ที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดความแน่นอนด้านราคาและปริมาณ หรือ อาจทวงสัญญาระยะสั้น/ ระยะยาว กับผู้รับซื้อที่น่าเชื่อถือ โดยมีการระบุคุณภาพขยะชั้นต่อ และเงื่อนไขการชำระเงินที่ชัดเจน เพื่อป้องกันปัญหาภายหลัง

เพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ให้แก่ธนาคารขยะ คณะทำงานควรเทียบราคาที่กำหนด อ้างอิงราคากลางจากแพลตฟอร์มออนไลน์และเครือข่ายซื้อขายขยะรีไซเคิล โดยเทียบราคา ของแต่ละชนิดขยะในช่วงเวลาเดียวกันเพื่อป้องกันการกำหนดราคาผิดพลาด ร้านรับซื้อควร กำหนดชนิดของขยะที่รับซื้ออย่างชัดเจนว่าแบบไหนรับหรือไม่รับซื้อ ราคากรณีมีการแยกแบบ

75

จัดการมาแล้ว และไม่จัดการและยอมให้ขยะมีการปนเปื้อนได้ในระดับใด ควรแจ้งทางธนาคารขยะ ให้รับทราบ หรือ อาจมีการส่งภาพมาสอบถามได้ กรณีที่มีสมาชิกในขยะบางประเภทมาขาย ที่ได้สอบถามราคาซื้อขายกันล่วงหน้า สำหรับกรณีต้องการส่วนต่างเพื่อมาใช้ในการบริหารจัดการ ควรกำหนดราคาซื้อขายจากสมาชิกสูงกว่าร้านชำแล้วทัวไป เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่สมาชิกในการนำขยะมาขายกับธนาคารมากกว่าขายเอง

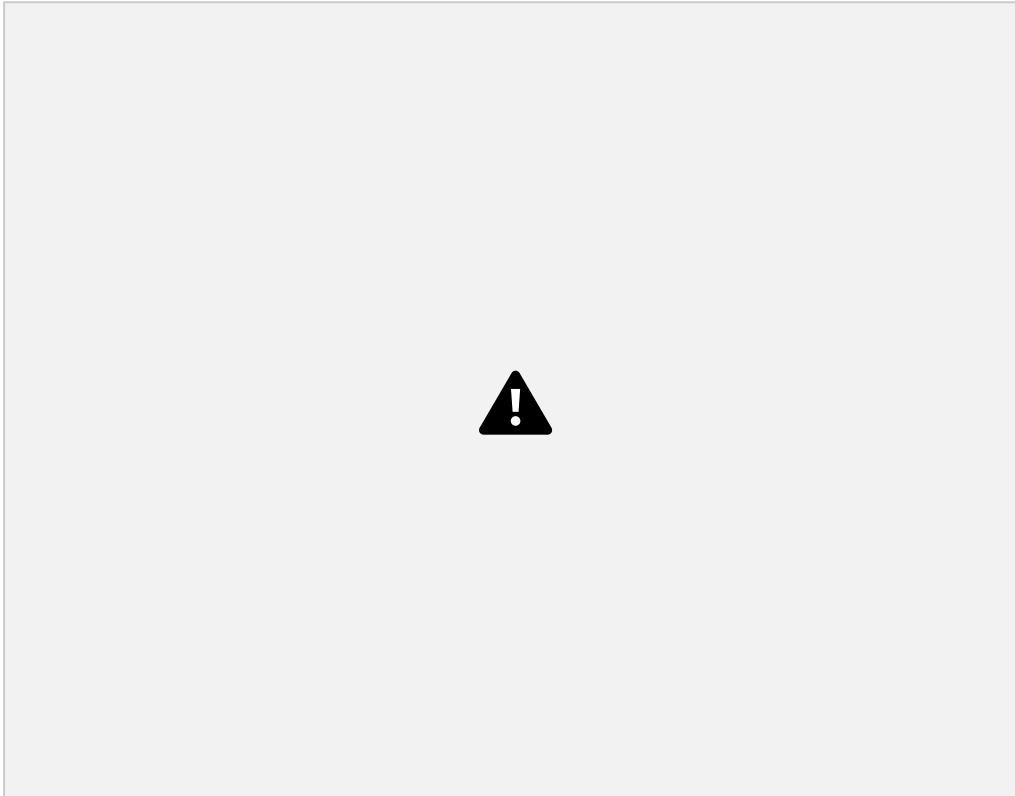
เงินที่หมุนเวียนภายในธนาคารขยะเป็นเงินที่ได้มาจาก 2 แหล่งคือ เงินจากสมาชิก ที่นำขยะมาขาย แล้วฝากเป็นเงินออมกับทางธนาคารขยะ และเงินจากการจำหน่ายขยะรีไซเคิล ที่เป็นส่วนต่างจากที่จ่ายให้กับสมาชิก

รายได้ของสมาชิก คือ รายได้ที่เกิดจากการที่สมาชิกนำขยะรีไซเคิลมาจำหน่ายและ แปลงเป็นมูลค่าเงินฝากในบัญชีของธนาคารขยะชุมชน ซึ่งทางคณะทำงานธนาคารขยะจะ ดำเนินการฝากเป็นเงินออมไว้ในสมุดบัญชีธนาคารขยะรายสมาชิก รายได้ที่เกิดจากขาย ขยะรีไซเคิลของสมาชิกที่ทำการฝากไว้ในบัญชีเพื่อการออมเงิน สามารถนำมาใช้ในการจัดสรรสวัสดิการสังคมให้แก่สมาชิกและชุมชน สมาชิกจะสามารถถอนและได้รับสิทธิสวัสดิการและผล ประโยชน์อื่น ๆ สามารถทวงได้ตามเงื่อนไขที่ตกลงกันในที่ประชุมและกำหนดไว้ในระเบียบของ ธนาคาร

รายได้ส่วนต่างจากการขายขยะรีไซเคิลให้แก่ผู้ประกอบการรับซื้อขยะ เป็นรายได้ จากการดำเนินงานธนาคารขยะ รายได้ส่วนนี้เกิดจากการนำขยะไปขายให้กับผู้ประกอบการ ในราคาที่ตกลงกับผู้ประกอบการไว้ โดยสมาชิกนำขยะรีไซเคิลมาขายให้กับธนาคารขยะจะมี ราคารับซื้อต่อกิโลกรัมต่ำกว่าราคาที่ขายให้ผู้ประกอบการ/ร้านรับซื้อขยะ เช่น ขวดน้ำพลาสติก ร้านรับซื้อขยะให้ราคา กิโลกรัมละ 10 บาท แต่ทางธนาคารขยะกำหนดราคารับซื้อกิโลกรัมละ

8 บาท ทำให้เกิดรายได้ส่วนต่างกิโลกรัมละ 2 บาท เป็นต้น ซึ่งรายได้ส่วนต่างนี้ ระเบียบธนาคาร ขยะอาจกำหนดไว้ว่า รายได้ไม่เกิน 5-10% ของการขาย คณะทำงานธนาคารขยะจะสามารถ นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของธนาคารขยะได้ เช่น ค่าขนส่ง ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าอาหาร เครื่องดื่มสวัสดิการให้คณะทำงาน เป็นต้น โดยยอดเงินส่วนที่เหลือจะถูกนำไปจัดสรรสวัสดิการ

ให้แก่สมาชิกตามระเบียบของธนาคารขยะ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือคณะกรรมการ' บริหารธนาคารขยะเป็นผู้ตรวจสอบดูแลความโปร่งใสของการบริหารจัดการการเงินเพื่อให้ ธนาคารขยะสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การบริหารจัดการรายได้ทั้งสองส่วน ขึ้นอยู่กับบริบทและการตกลงในแต่ละพื้นที่/รายการ ซึ่งในบางพื้นที่ที่ไม่มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานก็อาจไม่มีการเก็บรายได้ส่วนต่างเป็นต้น

77

การดำเนินงานของธนาคารขยะชุมชนจำเป็นต้องมีระบบบริหารจัดการด้านการเงิน ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ทั้งนี้เพื่อให้ธนาคารขยะสามารถดำเนินงานได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว รายได้ของธนาคารขยะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ (1) รายได้ของสมาชิก และ (2) รายได้จากส่วนต่างของการขายขยะรีไซเคิล ซึ่งทั้งสอง ประเภทมีวัตถุประสงค์และวิธีการจัดการที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน จึงต้องทบทวนระบบบัญชีแยก ประเภท (Double-entry) หรืออย่างน้อยต้องมีเอกสารรับ-จ่ายที่ตรวจสอบได้ รายได้ของสมาชิก

4.6.1 รายได้ของสมาชิก

คือ เงินฝากของสมาชิก ในบัญชีสะสมของแต่ละคน เงินประเภทนี้ถือเป็นทรัพย์สิน ของสมาชิกโดยแท้จริง และธนาคารขยะมีหน้าที่เพียงเก็บรักษา บันทึกข้อมูล และอำนวยความสะดวกในการถอนหรือใช้สิทธิประโยชน์ตามเงื่อนไขที่กำหนด การบริหารรายได้ส่วนนี้ควร ยึดหลักการดังต่อไปนี้ เงินฝากของสมาชิกต้องแยกจากเงินส่วนอื่นอย่างเด็ดขาด ห้ามนำเงิน ของสมาชิกไปใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน สมาชิกสามารถถอนเงินหรือใช้สิทธิประโยชน์ ตามที่ระบุไว้ในระเบียบธนาคาร การแยกเงินสมาชิกออกจากเงินส่วนอื่นอย่างชัดเจน เป็นกุญแจ สำคัญที่ทําให้ธนาคารขยะได้รับความเชื่อมั่นจากสมาชิก และทําให้สามารถตรวจสอบได้ง่าย เมื่อต้องมีการทบทวนข้อมูลในภายหลัง

4.6.2 รายได้จากส่วนต่างของการขายขยะรีไซเคิล

เป็น “รายได้ส่วนต่าง” ถือเป็นรายได้ของธนาคารขยะที่ใช้สําหรับการบริหารจัดการ และการพัฒนา การบริหารรายได้ส่วนต่างควรปฏิบัติดังนี้ มีการประชุมเพื่อกําหนดสัดส่วนของ รายได้ชัดเจนว่าจะนําไปใช้ ในส่วนใดบ้าง เช่น ใช้เพื่อสนับสนุนการดําเนินงาน สวัสดิการให้แก่ สมาชิกกิจกรรมสาธารณะ ต้องมีการ เปิดเผยยอดรายได้และค่าใช้จ่ายในที่ประชุมสมาชิกอย่าง สม่ําเสมอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือคณะ กรรมการตรวจสอบควรมีบทบาทในการติดตาม ' ความโปร่งใส การตัดสินใจใช้เงินส่วนต่างหรือการเปลี่ยนแปลง สําคัญต้องผ่านมติสมาชิก

ทั้งนี้ การกําหนดขอบเขตและการใช้เงินส่วนต่างอย่างรอบคอบ จะช่วยให้ธนาคารขยะมีต้นทุน ดําเนินงาน ที่เพียงพอ และสามารถให้สวัสดิการแก่สมาชิกได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่กระทบต่อ เสถียรภาพทางการเงิน